

DIPLOMADOLGOZAT

Moraru Norbert-Petrică

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet

Vadgazda mérnöki mesterképzési szak

**A medvevadászat és a medveles turizmus ökonómiai
összehasonlítása Erdélyben**

Belső konzulens: Horváth Zsolt
Tanszéki munkatárs

Belső konzulens
intézete/tanszéke: Vadgazdálkodási és
Természetvédelmi Intézet/ Vadbiológiai és
Vadgazdálkodási Tanszék

Külső konzulens: Név -
beosztás -

Készítette: Moraru Norbert-Petrică

Csíkszereda

2024

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés, célkitűzés	4
II.	Nemzetközi szakirodalmi áttekintés.....	6
II.1.	Amit az ökoturizmusról tudni érdemes.....	6
II.2.	Az ökoturizmus és a vadgazdálkodás összekapcsolódása	8
II.3.	Mi fán terem a vadgazdálkodás, vadászati turizmus, vadvilág turizmus?	9
II.4.	A barna medve és helyzete Romániában	14
III.	Anyag és módszer.....	20
III.1.	A vizsgált, felhasznált adatok	20
III.2.	A vizsgált terület és az érintett szervezetek bemutatása.....	21
III.2.1.	Homoródmente, a vizsgált terület.....	21
III.2.2.	A vizsgált területen működő vadásztársaság bemutatása.....	21
III.2.3.	A saját vállalkozás, a Nature and Wildlife Tours és medveles bemutatása	22
III.2.3.1.	A medveles és környezetének bemutatása	24
IV.	Eredmények.....	27
V.	Következtetések	34
VI.	Összegzés	38
VII.	Irodalomjegyzék	40
	Egyéb források:.....	42
	Ábrák és táblázatok jegyzéke.....	44
12.	Köszönetnyilvánítás	46
I.	Melléklet	47
II.	Melléklet	50
III.	Melléklet.....	53

I. Bevezetés, célkitűzés

Diplomamunkámban az ökoturizmus és a vadgazdálkodás kapcsolatrendszerét vizsgálom, különös tekintettel a barna medvéhez (*Ursus arctos*) kapcsolódó turisztikai és vadgazdálkodási tevékenységekre Erdély területének vonatkozásában, ám kitekintve a világra is. Azért esett választásom erre a területre és témára, mert felmenőim között sokan voltak vadászok, akik vadgazdálkodással is foglalkoztak, így számomra is adott volt, hogy olyan környezetben nőhessek fel, ahol a vadgazdálkodás a mindennapi témák között szerepel.

Tapasztalataimat hosszú évek terepmunkái alatt szereztem különböző projektekben való részvételemmel, hivatásos vadászai szolgálattal, így ebből következett, hogy jelenleg vadgazdálkodással, túraszervezéssel és vezetéssel, természetfilmezéssel, fotózással, valamint terepi kutatásokkal foglalkozom. A túrák fő vonzereje az erdélyi nagyvadfajok, azon belül is a barna medve (*Ursus arctos*). A téma közelsége számomra természetes, a vele kapcsolatos tevékenységek kiaknázatlansága késztetett arra, hogy behatóbban is górcső alá vegyem őket ezen dolgozat szűkös terjedelmi keretei között. Mindenekelőtt azonban elengedhetetlen, hogy mind az ökoturizmussal, mind pedig a vadgazdálkodással kapcsolatos szakirodalmakat áttekintsem. A téma komplexitásából kifolyólag, nem csak és kizárólagosan a fentebb említett témákban született irodalmakat, de a szorosan kapcsolódó vadászati turizmust érintő bibliográfiát is részben áttekintem.

A dolgozathoz elengedhetetlen tisztázni, mit értünk ökoturizmus alatt, miként és hogyan lehet elhelyezni a turizmus rendszerén belül, miben különbözik a „klasszikus” turizmustól. A témát érintő publikációk, kiadványok, könyvek száma, úgy a magyar, mind a külföldi szakirodalmat tekintve szinte végtelennek mondható, csakúgy, mint a vadgazdálkodás, vadászati turizmus kapcsán.

A témám szempontjából fontos medvevadászat és medveles turizmus két, a medveállományra és az ökoszisztémára egyaránt jelentős hatással bíró tevékenység. Összehasonlításuk során számos szempontot figyelembe kell venni, mint például a gazdasági hatékonyságot, a természeti értékek megőrzését, a helyi közösségek támogatását. Ugyan mindkét tevékenység során a medveállomány megfigyelése, megismerése a cél, ám míg a medvevadászat során az egyedek szabályozott, tervszerű elejtésével járulnak hozzá a vadgazdálkodás céljainak eléréséhez, addig a medveles turizmus során a vadállomány

megfigyelése, fotózása, filmezése, a természeti környezetben való túrázás a cél, melynek során rengeteg hasznos információ gyűjthető össze. A medvevadászat és a medveles turizmus összehasonlításával kapcsolatban az alábbi felvetéssel élek: **a gazdasági hatékonyságot figyelembe véve úgy vélem, a medvevadászat rövidtávon, míg a medveles turizmus hosszabb távon jelenthet nagyobb gazdasági bevételt.**

II. Nemzetközi szakirodalmi áttekintés

II.1. Amit az ökoturizmusról tudni érdemes

A turizmus az elmúlt évtizedek legdinamikusabban fejlődő és legjelentősebb gazdasági ágazata (Lengyel M., 2004; Mundruczó és Graham, 1996; Tasnádi, 1998; Puczko és Rátz, 1998; Aubert, 2006; Michalkó, 2016, Gyuricza, 2008), ám e dinamikus fejlődés, népszerűség megosztotta a turizmus szektort, így alapvetően két fő ágazatát különíthetjük el, a klasszikus tömegturizmust, valamint az alternatív turizmust. A tömegturizmus esetében a turisták hasonló, standardizált szolgáltatásokat vesznek igénybe, nem igazán kerülnek közeli kontaktba a helyi társadalommal, szolgáltatókkal, továbbá a természeti környezetet is csak felületesebben ismerik meg (Michalkó, 2016) és általában a közkezdvelt, népszerű, mindenki által ismert helyszíneket látogatják.

A tömegturizmus negatív hatásai egyre inkább előtérbe kerültek és mára már több kutatás és vizsgálat is rávilágított arra, hogy bár a turizmusból befolyó bevételek, a gazdasági előnyök jelentősek, a természeti környezetre gyakorolt hatása pusztító, gondoljunk csak a strandok szennyezettségére, a korallzátonyok károsítására, a vadvilág zavarására, a történelmi helyszínek degradációjára vagy éppen a helyi közösségre és kultúrára gyakorolt negatív hatásokra (Dowling, 2013; Pálfi, 2010).

E negatív hatásokkal kíván szakítani az alternatív turizmus, melyre jellemző, hogy a turisták a desztinációkat egyénileg vagy kisebb csoportokban keresik fel, a szolgáltatók figyelembe veszik az egyéni érdeklődés tárgyát, előtérbe kerül a természeti környezet megfigyelése, a helyi kultúra, társadalom tiszteletben tartása, igényeik figyelembe vétele. E változatos feltételeknek megfelelően maga az alternatív turizmus egyfajta csokorként tekinthető, mely magába foglalja a turizmus mindazon formáit, melyek az említett feltételeknek megfelelnek, így pl. szelíd turizmus, fenntartható turizmus, lassú turizmus, az ökoturizmus (Pálfi, 2010; Michalkó, 2016; Fennel, 1999; Gonda, 2022) de akár a vadászati turizmus is.

Az ökoturizmus a dinamikusan növekvő turisztikai „iparnak” a leggyorsabb ütemben fejlődő szegmense, önálló turisztikai termék. Az 1980-as évek közepétől az ökoturizmus mind a fejlett, mind pedig a fejlődő térségek meghatározó gazdasági húzóerejévé vált (Fennel, 1999; Gonda, 2022). Egyre nagyobb igény mutatkozott, illetve mutatkozik a viszonylag háborítatlan természeti környezetben való időtöltésre, adott térség állat és növényvilágának, valamint társadalmának, kultúrájának megismerésére, továbbá mindezek megóvására, védelmére.

Ezen szempontok felértékelődése hívta életre az ökoturizmust. A trendek pedig azt mutatják, hogy az ökoturizmus és a szorosan hozzá kapcsolódó, természeti értékeken alapuló turizmus formák egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek. Gonda, 2022 e növekvő népszerűséget az alábbi okokra vezeti vissza:

- értékke, különlegessé vált a környezet, a természetközelség,
- egyre többen igyekeznek kerülni a zsúfoltságot, fő motivációként jelenik meg a csend, nyugalom, harmónia iránti vágy,
- egyre több ökoturisztikai desztináció válik könnyen elérhetővé az infrastruktúra fejlődésével,
- egyre többen igénylik a tapasztalati/empirikus úton történő ismeretszerzést, főleg az élővilágot tekintve,
- előtérbe kerül az új, ismeretlen, nem sokat látogatott helyek megismerésének igénye.

A Turisztikai Világszervezet (World Tourism Organization, UNWTO) is 5 kritériumot fogalmaz meg az ökoturizmussal szemben. E megfogalmazás szerint az ökoturizmus a turizmus mindazon formáit magába foglalja, melyekre az alábbi kijelentések érvényesek:

- a fő motiváció a természet megfigyelése, adott területek hagyományos kultúrájának megismerése,
- tartalmaz oktatási és interpretációs elemeket,
- általában, de nem kizárólag helyi vállalkozások által menedzselt, melyek a kis csoportokra specializálódtak,
- a természetre és társadalmi-kulturális környezetre gyakorolt negatív hatásokat csökkenti,
- elősegíti a természeti területek védelmét azáltal, hogy gazdasági előnyöket/bevételeket generál a vendéglátó térségnek, munkahelyet teremt, felhívja a figyelmet mind a természeti, mind pedig a kulturális értékek megóvásának fontosságára (<http1>).

Orams, 2001 felhívja a figyelmet arra, hogy az említett turizmus típuson belül milyen széles spektruma lehet a turisták motivációjának, melynek alapján beszélhetünk „kemény” és „lágy” ökoturizmusról. Laarman and Durst (1987)-ra hivatkozva leírja, hogy a „kemény” ökoturizmusban érintett turista rendkívül elkötelezett és kellően tájékozott adott témát illetően, mint pl. madárlesek, vadles túrák, medvelesek vagy egyéb természeti megfigyelések.

Ezen turisták számára mellékes a kényelem, sőt, legtöbbször a nomádabb (vadkemping, bivakolás stb.) életstílust részesítik előnyben. Ezzel szemben a „lágý” ökoturizmus részvevőit ugyan érdeklik a természeti attrakciók, vadlesek, ám mindezt kicsit távolabbról, szervezettebb, kényelmesebb keretek között szeretné meg tapasztalni, lehetőleg kerülve a fizikai megpróbáltatásokat, kényelmetlenségeket.

Ha összegezni szeretnénk, mi is az ökoturizmus a különféle definíciók, leírások alapján, akkor a Ross és Wall (1999) által is kiemelt öt fő funkció alapján az ökoturizmus a turizmus egy olyan formája, melyben hangsúlyt kell, kapjon a természeti területek védelme, ezzel szoros összefüggésben az oktató és nevelő munka, a jóvedelem teremtés, a minőségi időtöltés és a helyi szereplők, gazdaságok részvétele (Ross és Wall, 1999).

II.2. Az ökoturizmus és a vadgazdálkodás összekapcsolódása

Az ökoturizmus gazdasági ösztönzőként is hathat a környezet/természetvédelem esetében, továbbá az ökoturisztikai szolgáltatók akár közvetlenül is részt vehetnek vadmegőrzési, vadvédelmi és monitoring munkálatokban (Ballantyne és Packer, 2013). Utóbbi nem meglepő, munkájuk során rengeteg terepi tapasztalatot, megfigyelést végeznek (citizen science-nek nevezzük ezt a típusú adatgyűjtést), ráadásul maguk is tisztában kell, hogy legyenek az adott vadfaj igényeivel, szokásaival, mozgásával, mint pl. a medve esetében Székelyföldön. Az utóbbi két évtizedben nagymértékben megnőtt a vadvilág megfigyelésére irányuló turisztikai igény, mely, ha nem is mindenki által tekintendő az ökoturizmus egy típusának, azzal vitathatatlanul szorosan összekapcsolódhat, hiszen számos alapelvük azonos (Dowling, 2013).

A vadvilághoz köthető turizmus széleskörű lehetőségeket rejt magában, úgy a tevékenységek (fotózás, megfigyelés, monitorozás stb.), az érintett állatfajok, mint az interakciók milyensége tekintetében. Utóbbi lehet csupán távolról történő megfigyelés, de akár közelebbi találkozás is pl. vadonélő delfinekkal való merülés, vadetetések szervezett körülmények között.

Az etetés a vadvilágra irányuló turizmus egy vitatott, de elengedhetetlen komponense, hiszen a vendég szempontjából sokkal nagyobb élményt, jobb megismerési, fotózási lehetőséget rejt magában (Newsome és Rodger 2013). Természetesen ez a fajta tevékenység rendkívüli odafigyelést, és nem utolsósorban az adott fajok ökológiájának, természetének alapos ismeretét követeli meg a turisztikai szolgáltatóktól, mely biztosíthatja a turisták és az egyedek épségét, minimalizálhatja az esetleges ember-vadállat konfliktust. Ha ugyanis nem

körültekintően végzik az ilyesfajta tevékenységet, akkor olyan problémák merülhetnek fel, mint az állat természetes élelemszerző tevékenységének megzavarása, nem megfelelő táplálék okozta megbetegedések, elhullás, állattámadások vagy a habituáció problémája (Newsome és Rodger 2013).

Utóbbi legfőképpen akkor jelenthet gondot, ha olyan embereket közelítenek meg ezek az állatok, akik nem azzal a céllal járnak a természetben, hogy velük kontaktusba kerüljenek, vagy ha az állat az emberektől való ösztönös félelemérzetének csökkenése miatt akár lakott területekre is bemerészkedik (természetesen ez csak az egyik oka lehet ez utóbbi tevékenységre).

Egy térség vadállománya részben képezheti az ökoturizmus alapját is, amennyiben az adott térségbe látogatók célja a vadak (madarak, medvék, farkasok, hiúzok stb.) megfigyelése, fotózása, megismerése. De, akár a vadászat is tartozhat e kategóriába, ha a vadgazdálkodás szempontjainak megfelelően „*kifejezetten szelektáló céllal, vagy az eredeti ökoszisztémát károsító invazív fajok eltávolításának szándékával végzik, vagy ha a cél egy területen a túlzottan felfszaporodott vadállomány féken tartása és ezzel a terület ökológiai degradációjának megakadályozása és ezáltal az ökoszisztéma egészségének javítása. Olyan területeken, ahol hiányos a tápláléklánc..., a tudatosan végzett vadászati tevékenység lehet a vadállomány genetikai leromlásának megakadályozója.*” (Gonda, 2022)

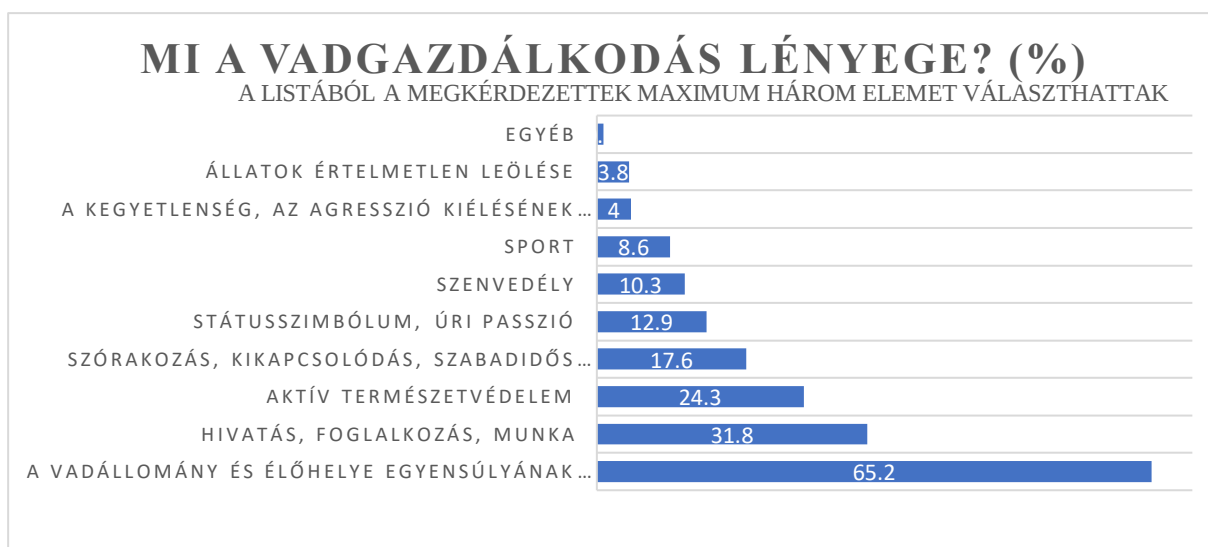
Előbbi tevékenység esetében, és ha a fentebb említett vadetetés módszerével élnek a helyi szolgáltatók, akkor az akár a vadgazdálkodás céljait is szolgálhatja, hiszen annak egyik fő tevékenysége a vadetetés biztosítása, mely a vadállomány megóvását, továbbá azok esetleges lakott területekre, mezőgazdasági területekre történő bejárását is minimalizálhatják, ezáltal pedig a vadkárelhárításban lehet jelentős szerepük.

Ezek okán úgy vélem, hogy az ökoturizmus, mely minden esetben a természetre, továbbá a helyi adottságokra, lakosságra, kultúrára és termékekre épít, szoros kapcsolatban állhat akár a vadászati turizmussal, de a vadles túrákkal is, melyek a vadgazdálkodás eszközei lehetnek.

II.3. Mi fán terem a vadgazdálkodás, vadászati turizmus, vadvilág turizmus?

A téma szempontjából fontos tisztázni, mit is értünk vadgazdálkodás alatt, mi tartozik egyáltalán e tevékenység hatálya alá, mi a helyzet a vadászattal, a hozzá tartozó vadászati

turizmussal. A Társadalomkutatói Intézet Zrt. 2019-es, a vadászat társadalmi megítélésének felmérését célzó közvélemény kutatásból kiderült, hogy a válaszadók több, mint 30%-a a vadgazdálkodásra mint egyfajta szórakozásra, kikapcsolódásra, szabadidős tevékenységre, státusszimbólumra, egyfajta úri passzióra, szenvedélyre, sportra, kegyetlenségre, az agresszió kiélésének eszközére és az állatok értelmetlen leölésére tekint. A kutatás kérdőívét kitöltők 65,2%-a azonban úgy véli, hogy a vadgazdálkodás mind a vadállomány, mind pedig az élőhelyek fenntartására törekszik, emellett pedig egy hivatás, szakma és egyben egyfajta természetvédelem is (1. ábra) (http2).

1. ábra. A TÁRKI Társadalomkutatói Zrt. által elkészített közvéleménykutatás válaszadóinak véleménye a vadgazdálkodás lényegéről. **Forrás:** A TÁRKI Társadalomkutatói Zrt. adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică, 2024

Így vélekedik erről Rákosi, 2016 is, aki szerint a „természet, az erdő és a mező szegényebb lenne vadak nélkül, egy igazán természet szerető-kedvelő ember szemszögéből nézve. Tehát a vad az egy kincs, és a vele való gazdálkodás pedig természetvédelem.” (Rákosi, 2016:212).

Mindezeket felismerve és kimondva, hogy „valamennyi vadon élő állatfaj a Föld megújuló természeti erőforrásainak, valamint a biológiai életközösségnek pótolhatatlan része, tudatában annak, hogy a vadon élő állat esztétikai, tudományos, kulturális, gazdasági és genetikai értékek hordozója, s ezért – mint az egész emberiség és nemzetünk kincsét – természetes állapotban a jövő nemzedékek számára is meg kell őrizni, a természet védelme, a vadállomány ésszerű hasznosítása érdekében” (1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról) az Országgyűlés megalkotta a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvényt (http3).

Ugyanabban az évben, amikor rendelkezett a természetvédelemről és erdőgazdálkodásról is és beiktatta a természetvédelemről szóló 1996. évi LIII. és az erdőgazdálkodásról szóló 1996. évi LIV. törvényt is (Csányi és Heltai, 1999).

A vadászati törvény első paragrafusa kimondja, hogy „*1. § (1) E törvény Magyarország területén vadon élő állatfajok közül a vadászható állatfajok természetes állapota fenntartásának igényével tartalmazza a vadászati jog gyakorlásának, hasznosításának, a vadászható állatfajok és élőhelyük védelmének, a vadgazdálkodás, a vadászat, továbbá a vad által és a vadászat során, valamint a vadban okozott károk megelőzésének és megtérítésének szabályait, továbbá a vadászati jog jogellenes hasznosítása során alkalmazható bírságokat és egyéb szankciókat, a vadászati igazgatással összefüggő állami feladatokat és hatásköröket.*” (http3),

Számos hazai és külföldi szerző foglalkozik a vadgazdálkodás, vadászat témakörével, akik mindannyian igyekeznek megfogalmazni a vadgazdálkodás mibenlétét (Csányi és Heltai, 1999; Csányi, 2007; Fábíán és mtsai., 2006; Anderson, 2002; Aldo, 1933). Rákosi, 2016 úgy véli, hogy a „*korszerű vadgazdálkodás az ember és természet kapcsolatának egyik legegészségesebb megnyilvánulása. Mesterséges beavatkozással éri el azt, amit a természet valaha maga tartott egyensúlyban.*” (Rákosi, 2016:213).

A vadgazdálkodás kapcsán minden szerző egyet ért abban, hogy a vadgazdálkodás egy rendkívül komplex tevékenység, mely egyfelől a vadállomány fenntartását, minőségének javítását, az állomány méretének szabályozását célozza meg, másfelől azok élőhelyének védelmét, fenntartását, fejlesztését célozza meg és e célok eléréséhez tudományos, ökológiai és gazdasági eszközöket is használ (Csányi, 2007, Fábíán és mtsai., 2006, Anderson, 2002).

Rendkívül jól foglalja össze ezt Csányi S. 2010 meghatározása, mely szerint „*a vadgazdálkodás a vadon élő állatok elterjedésének, állomány nagyságának (sűrűségének) és az állomány minőségének befolyásolása valamilyen, az illető vadfajhoz kapcsolódó meghatározott cél elérése érdekében. A vadgazdálkodó ezeket a célokat minden esetben az állomány dinamikájának alakításával érheti el, amit az állományban és/vagy az állomány élőhelyén tett beavatkozások (manipulatív vadgazdálkodás) révén valósíthat meg.*” (Csányi S. 2010:4)

A vadgazdálkodás fő és adott célját a mindenkori vadállomány nagysága, populációjának változása befolyásolja, mely alapján Csányi S. 2010 három fő irányt határoz meg. Ezek:

- a védelem: kis létszámú és/vagy csökkenő állományok esetében alkalmazandó, annak növelése, megtartása érdekében;
- a hasznosítás: a megfelelő létszámú állomány kezelése, oly módon, hogy az állandó hozamot biztosítson;
- és a védekezés/szabályozás: a jól szaporodó, jól alkalmazkodó (esetenként sok kárt okozó) állományok kezelése, létszámuk csökkentése, állandósítása (Csányi, 2007).

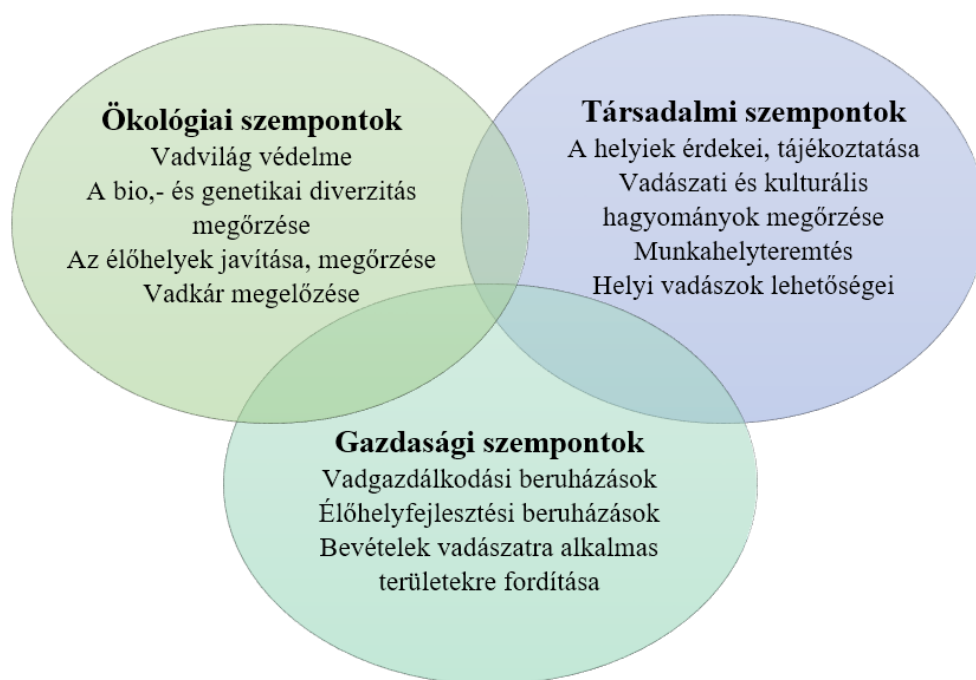
Mindezekből is jól látszik, hogy a vadgazdálkodásnak nem csak anyagi vagy éppen haszonelvű céljai lehetnek, de egyaránt feladata a takarmányozás, főleg a táplálékhiányos pl. téli időszakokban, továbbá a vad által okozott károk elhárítása, mérséklése is a feladata (http4).

Mivel a mai értelemben vett vadgazdálkodás egy rendkívül bonyolult természeti, gazdasági és társadalmi viszonyok uralta közegben működik, amelyben viszonylag erős a témához nem értő csoportok lobbitevékenysége, így rendkívül fontos, hogy a szakemberek, a vadgazdák, vadászok széleskörű és alapos tudással rendelkezzenek (Csányi, 2007), és nem utolsósorban átgondolt, megfelelő kommunikációs képességekkel legyenek felfegyverkezve, a szakma megfelelő képviselője érdekében.

Ha tegyük fel egy kvízzjáték során szembe állítanánk a vadászokat, az állatjogi aktivistákkal, akkor egyértelműen előbbiek érnének el magasabb pontszámot, hiszen ők azok, akik leginkább ismerik adott fajok ökológiáját, viselkedését, igényeit. (Minitier, 2007) A fentebb leírtakból is kitűnik, hogy a vadgazdálkodás azáltal, hogy az élőhelyeket védi, fenntartja és esetenként javítja is, hozzájárul számos, nem csak állat, de növényfaj védelméhez is, így a természet megőrzésének egy módszere, kiegészítése lehet (Csányi, 2007), mely a fentebb taglalt ökoturizmusnak is egy célkitűzése, ráadásul egyre fontosabbá válik az ökológiai elvek ismerete, alkalmazása.

Rákosi, 2016 szerint a vadgazdálkodás ma jelentős segítséget nyújthat a természetvédelem számára, ráadásul e két terület tevékenysége egyértelműen az emberiség érdekeit szolgálja, így nem meglepő módon jelentős összefogásra van szükség.

A vadgazdálkodás tárgya, a vad a mai ember számára már nem csak káros vagy hasznos kategóriába sorolandó, nem kizárólag megélhetési forrás (hús, bőr, prém, agancs, csont), hanem „társadalmi, esztétikai, biológiai (biodiverzitás), tudományos, oktatási és filozófiai...értékeket képvisel. E szemlélet alapján a megújítható természeti források, és így a vadállományok kezelése és hasznosításuk akkor tekinthető „elfogadhatónak”, ha a természeti környezet megőrzésével és védelmével kapcsolatos követelményeknek is megfelel, ökológiailag kiegyensúlyozott és tartamosan (fenntarthatóan) folyik.” (2.ábra) (Csányi,2007:1).

2. ábra. A fenntartható vadászat dimenziói. *Forrás: A HUNTOUR project, 2023 Introduction to hunting tourism alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică, 2024*

Ráadásul a vadgazdálkodás szorosan összefügg a vidékfejlesztéssel is, ennek érdekeit egyaránt szolgálja. A vad és élőhelye jelentős természeti érték, egyben attrakció is lehet, tehát fontos szerepe van vidéki lakosság életkörülményeinek javításában azáltal, hogy foglalkoztat, munkahelyet teremt és adott térség turisztikai potenciáljának erősítéséhez is nagyban hozzájárul (Szabó, 2022, Matejević és Marković és mtsai. 2023, HUNTOUR project, 2023).

Fontos azonban megemlíteni, hogy az ökoturizmus és vadgazdálkodás szempontjából egy másik szegmens is olybá tűnik, hogy felemelkedőben van, mind Magyarországon, mind pedig Erdélyben, Székelyföldön, ez pedig nem más, mint a vadvilághoz köthető turizmus, mely magába foglalja a vadvilág fotózását, filmezését (nem csak profi, de hobbi szinten is).

Ahogy Rákosi, 2016 is említi a fotózási és filmezési eszközök fejlődésével egyre nagyobb lehetőség kínálkozik a természet és a benne élő állatvilág megörökítésére. A vadvilághoz köthető turizmus, illetve fotósturizmus hazai szakirodalma igencsak foghíjas, jobbára csak a médiában, hirdetésekben érhető tetten, míg a külföldi, főleg Afrikát (szafarik, fotóstúrák), Ausztráliát, Ázsiát vagy akár a tengeri, óceáni (korallszirtek, szigetek, zátonyok) térségeket, azok turizmusát/ökoturizmusát bemutató kötetek száma végtelen.

Egy, a vadvilág turizmus gazdasági hatásait elemző tanulmány kimutatta, hogy a vadvilág turizmus (a későbbiekben WT) jelentős mértékben, 120,1 milliárd dollárral (483.654.710.000 Ron, illetve 171.058.430.000 Huf), azaz kb. 4,4%-al járult hozzá a globális Utazás és Turizmus (a későbbiekben TT) direkt GDP-jéhez. 2018-ban a WT 241,0 milliárd dollárt költött közvetlenül a tevékenységéhez kapcsolódó termékekre és szolgáltatásokra. Ha a WT közvetlen és közvetett hasznát tekintjük, akkor ez az érték 343,6 milliárd dollárra emelkedik, ami a teljes, globális TT 3,9 %-a, munkahelyteremtés szempontjából pedig 6,8% (21,8 millió munkahely globális szinten). A WT-hez kapcsolódó közvetett és közvetlen gazdasági hatások kontinensenként eltérnek (<http11>).

Ázsia-Csendes-óceánia a legnagyobb hozzájáruló a WT-hoz, mind a közvetlen kiadások, mind a GDP tekintetében. Ezt követi Afrika, majd Észak-Amerika, Európa és Latin-Amerika. A TT aránya Afrikában a legmagasabb, 36,3%, míg Európában a legalacsonyabb, 1,6%. A foglalkoztatás tekintetében Afrika a legnagyobb hozzájáruló, majd Ázsia-Csendes-óceánia, Észak-Amerika, Latin-Amerika és Európa következik. A GDP tekintetében Ázsia-Csendes-óceánia a legnagyobb hozzájáruló, majd Afrika, Észak-Amerika, Latin-Amerika és Európa következik (<http11>).

II.4. A barna medve és helyzete Romániában

A barna medve a ragadozók rendjének (*Carnivora*) és a medvefélék (*Ursidae*) családjának egyik legismertebb és legnagyobb elterjedési területtel rendelkező faja, Eurázsia és Észak-Amerika mérsékelt égövi és hideg régiójában fordul elő. A kárpáti barna medve (*Ursus arctos arctos*) a faj egyik eurázsiai alfaja, amely Közép- és Kelet-Európa domb- és hegyvidékein él, beleértve a Kárpát-medencét is.

A barna medvék magányos életmódot élő állatok, kivéve a párzási időszakot és a nőstények bocsait nevelő idejét. Mindenevők, táplálékuk változatos, az évszaktól és a rendelkezésre álló tápláléktól függően változhat. Gyakran előfordul, hogy ember által létrehozott táplálékforrásokat is kihasználnak, mint például mezőgazdasági termőföldeket, gyümölcsöskerteket, méhészeteket, de akár megdézsmálhatják az őrizetlenül hagyott háziállat állományt is (Sepsi és Szeley-Szabó, 2003, Dezső, 2021, Deák, 2005).

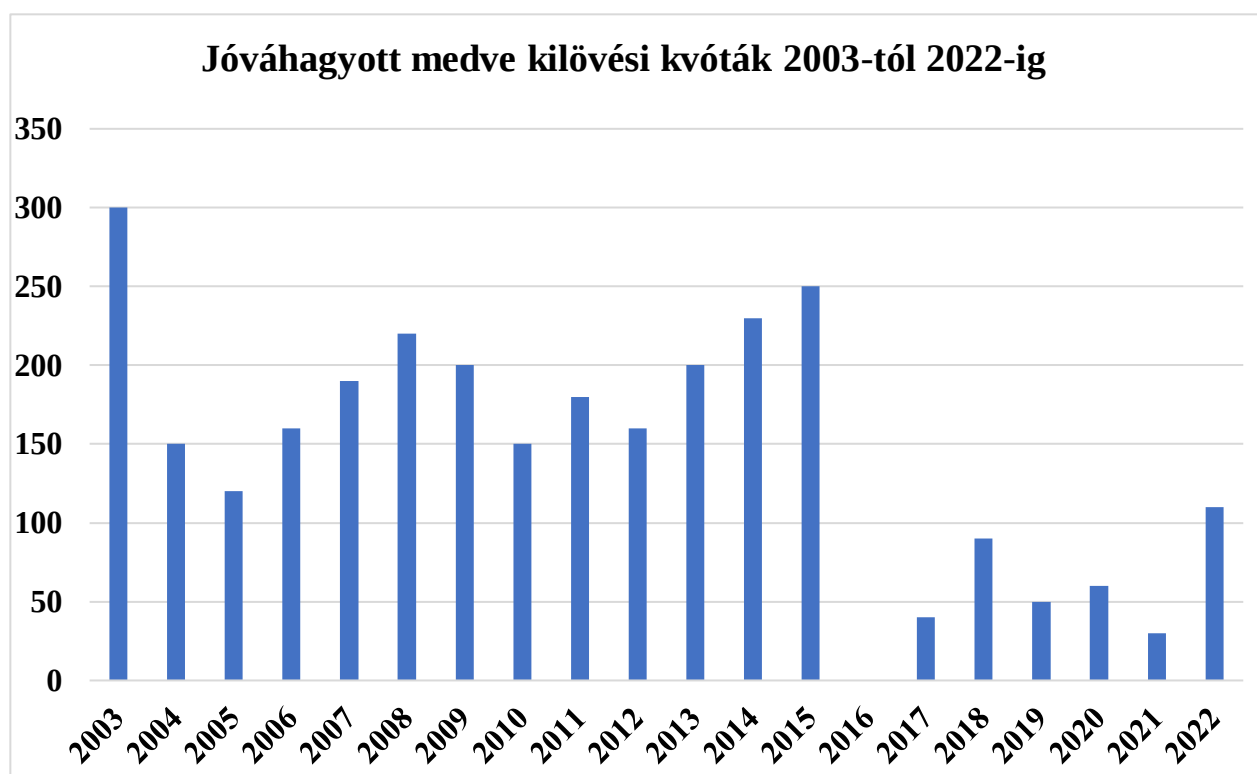
Románia a legnagyobb barna medve populációval rendelkező ország Európában, ennek ellenére a faj védettséget élvez, trófeavadászata tilos. A populáció mérete azonban konfliktusokhoz vezet az emberek és a medvék között. Éppen ezért a medvepopuláció

fenntartható gazdálkodása összetett feladat, amely magában foglalja a konfliktusok megelőzését és kezelését, a károk kompenzálását, a lakosság tájékoztatását és oktatását, valamint a megfelelő jogi és politikai keretrendszer kidolgozását.

A Mezőgazdasági, Erdészeti és Vidékfejlesztési Minisztérium, valamint Környezeti és Vízgazdálkodási Minisztérium által korábban kiadott „A romániai medvepopuláció menedzsment és akcióterve” dokumentumában a Románia medveállomány nagyságát körülbelül 6000 egyedre becsülte, ami az Oroszországtól nyugatra található európai állomány 35-40%-át teszi ki (<http5>).

Ez a szám meghaladja a becsült optimális állományszámot, amelyet a természetes élőhely természetes körülmények között el tudna tartani a társadalmi-gazdasági hatások minimalizálása mellett (a becslések szerint körülbelül 4000 példányt).

Egy másik forrás szerint 2016-ban a romániai medveállományt 6050 és 6640 egyedre becsülték (625/2018-as rendelet), a Románia által az Európai Bizottságnak 2013-2018 közötti időszakra vonatkozóan benyújtott jelentése szerint pedig az érintett időszakban a barna medve állomány 6450 és 7200 egyed között volt. Az utolsó jogszabály, amellyel a szaktár engedélyezte a kilövési kvótákat, a 1439/2015-ös rendelet volt, a 2015.09.25. és 2016.09.14. közötti időszakra. Ez a miniszteri rendelet tartalmazta a kilövési időszakokat és módszereket is, valamint a medve kilövésére jogosult kezelőket (1439/2015-ös rendelet). A hatóságok a 2016-2017-es vadászidényre már nem engedélyeztek kilövési kvótákat **(3. ábra)**. (A.G. Anuțoiu, O. Ionescu, 2023).

3. ábra. Engedélyezett medve kilövési kvóták, 2016 előtt és után *Forrás: A.G. Anuțoiu, O. Ionescu, 2023 alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică, 2024*

Ezt követően a medvék „kivételét” engedélyező jogszabályok már nem tartalmaztak kilövési időszakokat vagy a kilőtt medvék elosztását. Medve kilövésére csak a központi természetvédelmi hatóság előzetes engedélyével lehetett engedélyt kapni. Ez is csak végső esetben volt engedélyezett, ha más lehetőség nem volt elérhető, és ha a kérdéses medve jelentős kárt okozott, vagy veszélyt jelentett a közbiztonságra (A.G. Anuțoiu, O. Ionescu, 2023).

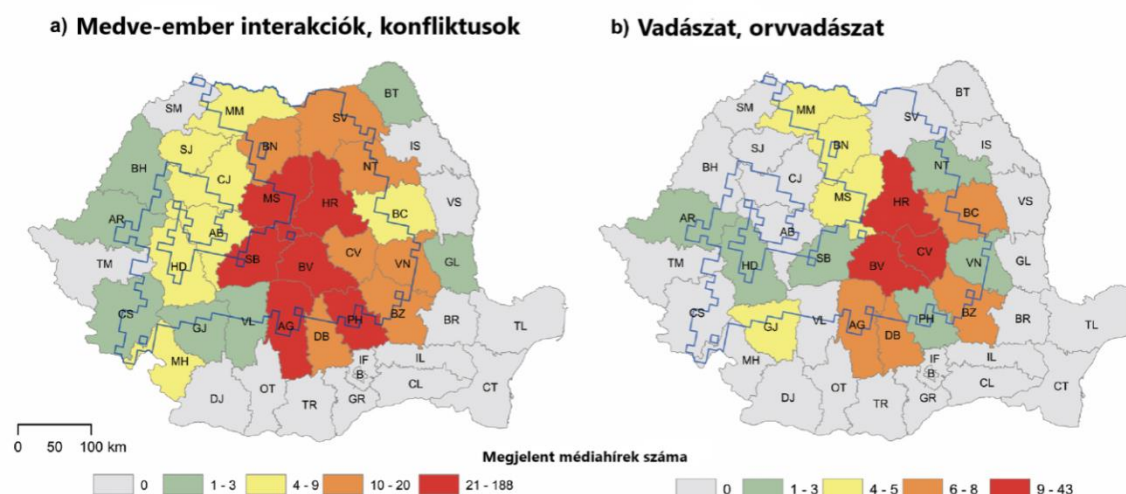
Ez a magas medveállomány az ember által biztosított táplálékforrások bőségének köszönhető: egyes területeken a medvék szeméttelpeken, lerakóknál gyülekeznek táplálkozni. Ezen kívül az háziállat állomány, a méhészetek és a gyümölcsösök továbbra is intenzíven szolgálnak táplálékforrásként ezeknek az állatoknak. A romániai medveállomány az egész Kárpátok erdősült területén elterjedt, 93%-a főként a hegyvidéken, a fennmaradó 7% pedig a dombságokon él. (Ionescu, G. M., et al 2021)

Az Erdélyi-szigethegységben (Nyugati-Kárpátok tagja) egy kisebb, 250-300 egyedes populáció él. Bár a vadászterületekről jelentett adatok az Erdélyi-szigethegységben és a fő kárpáti populáció közötti különbségre utalnak, kevés kétség fér hozzá, hogy a két populáció még mindig összefügg. A területen végzett közelmúltbeli vizsgálatok kimutatták, hogy összekötő folyosók vannak az Erdélyi-szigethegység déli része és a Kárpátok többi része között (http5).

A dokumentumból kiderül, hogy a medvék a román természet szimbólumai, és gazdasági értéket is képviselnek a vadászat és a turizmus miatt. Az emberek jó része alapvetően pozitívan viszonyul a medvékhez, de azok élőhelyének beszűkülése és a mezőgazdasági területek növekedése konfliktusokhoz vezethet a jövőben. A dokumentum arra is rámutat, hogy a medveállomány kezeléséről a lakosság nagy része nem rendelkezik megfelelő információval (http5).

A barna medve gazdálkodásának fenntarthatóságát számos tényező befolyásolja, és a konfliktusok, amelyek az emberek és a medvék között felmerülnek, fontosak a megértésükben és kezelésükben. Az Ana-Gabriela Anuțoiu és Ovidiu Ionescu (2023) által írt cikk áttekinti a barna medvével kapcsolatos gazdálkodás gazdasági és társadalmi aspektusait, különös tekintettel Románia középső régiójára, hiszen a medvesűrűség itt a legnagyobb és itt regisztrálják a legtöbb medve-ember konfliktust is. Ezt jól mutatja a A.C.Neagu et al, 2022 által készített tanulmány is, melyben a román sajtóban, a medvékkel kapcsolatos, 2007 és 2021 közötti média megjelenéseket elemezték.

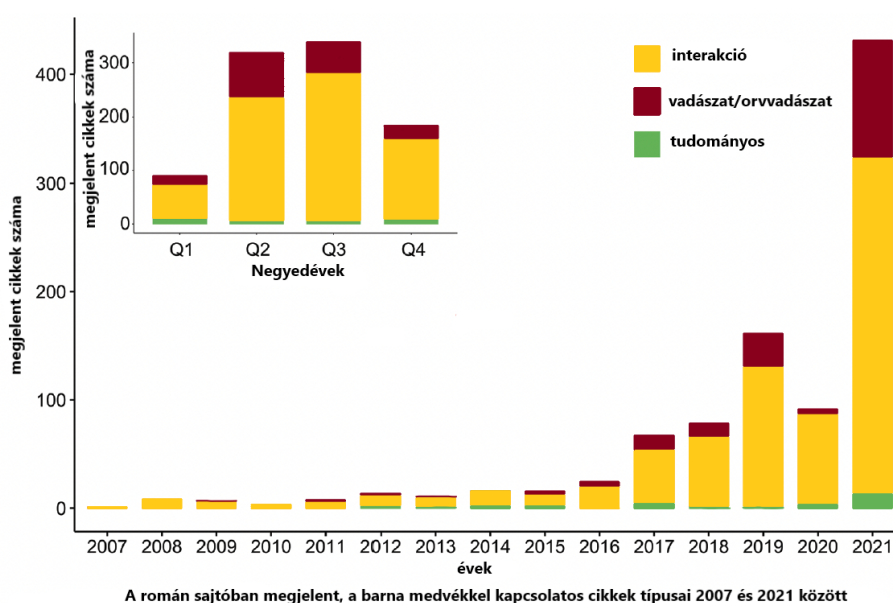
Mind a medve-ember konfliktussal, mind pedig a vadászat/örvadászattal kapcsolatban megjelent tudósítások eloszlását tekintve a középső régió megyéi (előbbi esetében főként Harghita, Prahova és Argeș, utóbbi esetén Covasna) a legérzékenyebbek (1. ábra). A térképeken kézzel határolt terület a barna medvék által folyamatosan lakott területet jelöli.

4. ábra A 2007 és 2021 között, a román sajtóban megjelent medve-ember, valamint vadászat/örvadászat témákat felölelő hírek területi megoszlása, *Forrás: A.C. Neagu et al., 2022 alapján szerk.: Moraru Norbert-Petrică, 2024*

A különféle cikkek, hírek elemzése során azt is kimutatták, hogy a vizsgált időszakban megjelent médiatartalmak legnagyobb része alapvetően a medve-ember interakciókkal, kisebb

része a vadászat/örvvadászat témakörével foglalkozott, míg a medvékkel kapcsolatos tudományos (ismeretterjesztő) tartalmak jelentősen alul reprezentáltak (4. ábra). A legtöbb cikk 2021-ben jelent meg. Észrevehető egy szezonális trend is, azaz több cikk jelent meg tavasszal és nyáron (április-szeptember), amikor a medvék aktívabbak (A.C.Neagu et al, 2022). Utóbbiak jelentősége a lakosság megfelelő, releváns információkkal való tájékoztatásához, oktatásához elengedhetetlen volna, hiszen ez a minél békésebb és kevesebb konfliktussal járó egymás mellett élés kulcsfeltétele.

5. ábra A román sajtóban 2007 és 2021 között megjelent médiatartalmak típusai, *Forrás: A.C.Neagu 2022 alapján szerk.: Moraru Norbert-Petrică, 2024*

Romániában a barna medvék hosszú ideje védett állatok, és a vadászatuk tilos az európai és a nemzeti szintű törvények (Berni Egyezmény 1979, Élőhelyvédelmi irányelv 1992) értelmében egyaránt. Ennek eredményeként a medvék populációja meghaladta az optimális szintet, ami növekvő konfliktusokhoz vezetett az emberek és a medvék között. Ezek a konfliktusok anyagi károkat okoznak, és az állami költségvetés terhére jelentik (A.G. Anuțoiu, O. Ionescu, 2023).

A.G. Anuțoiu, O. Ionescu, 2023 kitérnek a medvékkel kapcsolatos gazdasági aspektusokra is, mint a vadászatból származó bevételekre és a károk kompenzálásának költségeire. A vadászatból származó bevételek például alacsonyabbak voltak, mint a károkért fizetett összegek, és a bevételek csak kis részét tették ki az összesített költségeknek.

Példaként hozzák, hogy más európai országokban, például Svédországban és Szlovéniában, ahol a medvék vadászata szigorúan szabályozott, az emberek és a medvék közötti konfliktusok, illetve a károk kisebbek.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy a medvepopuláció kevésbé fenyegető, hanem azt, hogy a megfelelő kezelés és szabályozás révén a konfrontációkat minimalizálni lehet. Ezek a konfliktusok, a hatásuk mind az emberekre, mind pedig a medvékre nézve sokféle lehet, és számos tényezőtől függ, beleértve a gazdasági szempontokat is.

A középső régióban tapasztalható problémák, károkozások komoly kihívásokat jelentenek a medvék fenntartható gazdálkodása szempontjából. Ezért fontos a megfelelő gazdálkodási stratégiák kidolgozása és alkalmazása, amelyek egyensúlyt teremtenek az emberek és a medvék között, és fenntarthatóvá teszik a medvékkel való együttélési formákat.

Ezen túlmenően fontos az is, hogy az állami és regionális hatóságok együttműködjenek a konfliktusok megelőzése és kezelése érdekében, valamint, hogy az emberek és a medvék közötti együttélés lehetőségeit széles körben kommunikálják és támogassák (A.G. Anuțoiu, O. Ionescu, 2023).

III. Anyag és módszer

Dolgozatomban a medveles turizmus és a medve vadászat általános és gazdasági helyzetét, valamint a medvékre, medve állományra gyakorolt hatásait igyekeztem elemezni. Mindehhez egyrészt a saját vállalkozásom adatait, másrészt szekunder forrásokból megszerzett adatokat használtam fel. Az adatok feldolgozásához a Microsoft Office csomag Microsoft Word és Microsoft Excel szoftvereit használtam. A képek szerkesztéséhez az Adobe Lightroom programot használtam.

A jelenkori vásárlói értékek számításához a Román statisztikai Hivatal INS adatai ([http9.](http9)) és az a hivatal adatai alapján működő inflációszámológépet használtam ([http10.](http10)).

A szekunder forrásból származó adatokat a székelyudvarhelyi Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület (AVPS Târnava Mare), a Hargita megyei Környezetvédelmi Ügynökség (APM Harghita) szolgáltatta. Továbbá A.G. Anuțoiu, O. Ionescu, 2023 kutatásából származó adatokat használtam fel. Az elemzés során egyrészt a 2014-15-ös és 2015-16-os idényekből származó vadászati adatokat használtam fel. Erre azért volt szükség, mivel ezekben az években még engedélyezett volt a medvevadászat, így az akkori, az adott tevékenységhez köthető értékeket tudtam arányosítani és összehasonlítani a 2023-as év adataival. Ebből az évből egyrészt a medveles túrák adatai, valamint, mivel időközben a medvék vadászatát betiltották, így az állomány, az általuk okozott károk tekintetében tudtam elemezni a vadászat bevételi és kiadási mérlegét. Ehhez az adatokat a Hargita megyei Környezetvédelmi Ügynökségtől (APM Harghita) kaptam meg.

III.1. A vizsgált, felhasznált adatok

A 2016-ot megelőző két vadászati év időszakában (2014-2015 és 2015-2016) a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület medvevadászataiból származó bevételeket és kiadásokat vizsgáltam a vadásztársaság által kezelt összterületi adatok alapján, arra a területrészre, melyen található a tanulmányban szereplő egy medveles turisztikai bevételeivel és kiadásaival, amelyek az alábbiak szerint alakultak. **(I. Mellékletek), (6. -11. ábra)**

III.2. A vizsgált terület és az érintett szervezetek bemutatása

III.2.1. Homoródmente, a vizsgált terület

A Homoród mente Erdély keleti részén, a Hargita-hegység lábánál fekvő, festői szépségű tájegység, területe 560 km². A Homoród mente északi részén a Hargita-hegység uralja a tájat, mely méltán híres természeti adottságairól, főként állatvilágát tekintve és a vulkáni utóműködés révén fellelhető mofetták, szénsavas, magnéziumos, vasas ásványvíz forrásairól (http6, Hargita - Képes megye atlasz).

A hegység legmagasabb csúcsai a Madarasi Hargita (1801 m), Rákosi Hargita (1758 m) és Csicsói Hargita (1755 m). A terület szabdalt és mozaikos, hegyek, erdők, rétek, mezők és legelők borítják, melyek között patakok és hegyi folyók kanyarognak. A Homoród mente két fő folyóvize mentén terül el: a Kis-Homoród (46 km) és a Nagy-Homoród (59 km) (http6, Hargita - Képes megye atlasz).

A vidék rendkívüli fajgazdagsággal és kulturális örökséggel büszkélkedhet, ideális hely a természetben való kikapcsolódásra, túrázásra, kerékpározásra, hótalpasásra, madármegfigyelésre és vadmegfigyelésre. A Homoród mentén számos történelmi és kulturális látnivaló található. A területen számos ősi település nyomait fedezhetjük fel, valamint hagyományos székely-szász stílusjegyeket mutató falvak és kékre festett épületek is várják a látogatókat (http6, Hargita - Képes megye atlasz).

III.2.2. A vizsgált területen működő vadásztársaság bemutatása

A Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület (AVPS Târnava Mare) egy 1906-ban alapított, Székelyudvarhelyi székhellyel működő nonprofit szervezet. Alapvető célja a környékbeli szárazföldi-, vízi élőhelyek és élővilág védelme, a több, mint 1000 tag horgászati és vadászati lehetőségeinek biztosítása, valamint a természeti értékek megőrzése a fenntartható vadgazdálkodás révén (http7, http8).

Az egyesület 60 vízszakasz horgászati jogával rendelkezik, melyből 4 síkvíz és 55 hegyi víz jellegű, valamint egy 137 hektáros víztározó tartozik a gondozásába. A horgászvizeken rendszeresen végezzük telepítéseket, és több kíméleti szakaszt is kialakítottak a Nagyküküllő folyón, a legfelső szakaszon Catch and Release (Fogd meg és Engedd el) szabályozású. Az egyesület tagjai számára kedvezményes horgászjegyeket biztosítanak (http7, http8).

A vadász társulat 8 vadászterületen 11 vadászcsoporthal folytatja vadászati tevékenységét. Vadászterületeik 110.000 hektáron terülnek el, melyből 32.000 hektár erdő és elsősorban nagyvad vadászatra alkalmasak (http7, http8).

Az általa kezelt vadászterület részét képezi a 33.-as számú vadászterület, amelynek 2.-es területrésze az ezen diploma dolgozatomban vizsgált 7.400 Ha területe (Homoródmenti), amelyre vonatkoznak az egy medvére szóló vadászati adatok és a továbbiakban ismertetésre kerülő medveles turisztikai adatai.

A Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület aktívan részt vesz a környékbeli természeti élőhelyek zavartalan megőrzésében. Együttműködnek a hatóságokkal a vadállomány védelmében, és szakmai háttérrel biztosítanak a lakosság számára vadkár és konfliktus helyzetekben (http7, http8).

Mindezek mellett az egyesület elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett. A jövőben is folytatni kívánják a környékbeli természeti értékek megőrzését, a horgászati és vadászati lehetőségek fenntartását, javítását (http7, http8).

III.2.3. A saját vállalkozás, a Nature and Wildlife Tours és medveles bemutatása

A Nature and Wildlife Tours Transylvania ökoturizmus túrákat szervező vállalkozásként elkötelezett a természeti értékek megőrzése és a fenntartható turizmus iránt 2012 óta. Célunk, hogy a túráinkon résztvevők megismerjék és megszeressék Erdély, újabban egész Románia, sőt egy-egy külföldi helyszín lenyűgöző tájait, növény- és állatvilágát, miközben felelősségteljesen és etikusan viselkedünk a környezettel. A különböző gyalogos, hótalpas és terepjárós lassú túráinkat az alábbi táblázat foglalja össze:

Túra típusa	Amit nyújtunk
Madárlesek és madármegfigyelő túrák	Betekintést nyújtunk a madárvilág lenyűgöző sokszínűségébe, tapasztalt vezetőink segítségével azonosíthatja a helyi madárfajokat, és megismerheti élőhelyeiket.

Szafari túrák	Lehetőséget biztosítunk a növény-, táj- és állatvilág megfigyelésére terepjáróinkkal, kényelmes és biztonságos körülmények között. A túra során ügyelve, hogy a lehető legkisebb nyomást gyakoroljuk a környezetünkre. Mivel a járműtől kevésbé riadnak el a vadállatok, mint a gyalogosan közlekedőktől, így nagyobb valószínűséggel és több vadat figyelhet meg a vendég.
Történelmi és kulturális túrák	Ötvözzük a természet szépségét a helyi történelem és kultúra felfedezésével, betekintést nyújtva a vidéki élet hagyományaiba.
Családi túrák	Szórakoztató és edukatív programokat kínálunk a családok számára, hogy együtt élvezzék a természet nyújtotta kalandokat.
Kiemelt túránk a Medveles túra	A barna medve a Kárpátok ikonikus vadállata, és mi lehetőséget adunk arra, hogy természetes élőhelyén figyelje meg az idelátogató ezt a lenyűgöző mindenevő nagyragadozót. Tapasztalt vezetőink gondoskodnak a biztonságos és felelős vadmegfigyelésről, miközben betekintést nyerhet a medvék életébe és ökológiai szerepükbe.

1. táblázat. A Nature and Wildlife Tours által kínált programok, szerk.: Moraru Norbert-Petrică 2024

A Nature and Wildlife Tours Transylvania túráira jellemző:

- kis csoportokban zajlanak, hogy a résztvevők egyéni figyelmet kapjanak és maximálisan élvezhessék a túra élményét,

- tapasztalt vezetők kísérik őket, akik mélyreható ismeretekkel rendelkeznek a helyi ökoszisztémákról és a vadvilágról,
- kiemelt figyelmet fordítunk a biztonságra és a fenntarthatóságra,
- támogatjuk a helyi természetvédelmi programokat és kutatásokat.

A kiemelt medveles túrák során a vendégek:

- megismerhetik a medvék biológiáját, viselkedését és élőhelyét,
- biztonságos távolságból figyelhetik meg a barna medvéket és akár más vadállatokat is a természetes környezetükben,
- ismereteket szerezhetnek a medvékkel való konfliktusok megelőzési lehetőségeiről és a vadvédelem fontosságáról.

A medveles túrák működtetéséhez elengedhetetlen az állatok etetése, mely egyrészt egy folyamatos tevékenység, másrészt közvetlenül a les kezdete előtt is történik. Az etetés során automata önetetőket használunk a medvék fő aktivitási periódusában, illetve a helyszínen minden tereptárgyhoz csakis semleges szagú kesztyűvel érünk, hogy elkerüljük, de legalábbis minimalizáljuk az emberhez szoktatást (habituációt).

A Nature and Wildlife Tours (NWTT) ökoturisztikai vállalkozás túrái során tulajdonképpen a látogatók megismerkedhetnek Görgényi-havasoktól, a Hargitán át, a Homoródi dombság természeti értékeivel, élővilágával és kulturális örökségével.

III.2.3.1. A medveles és környezetének bemutatása

A medveles egy 690 méter tengerszint feletti erdei tisztás északnyugati szélén helyezkedik el, 25 fő befogadására alkalmas. A több szakaszos, szigetelt, szagmentesen záró les tisztás alacsonyabb pontján fekszik, egy része a földbe ásva, ami ideális megfigyelési szöveget biztosít a medvék számára, amelyek szemmagasságban vagy 30 cm-el magasabban járnak a kitekintési magasságtól. Az épület ablakai speciális nem torzító üvegekkel vannak ellátva, délkeletől, délnyugati irányba néznek, hogy a medvéket és más vadállatokat különböző irányokból lehessen észrevenni, megfigyelni és megörökíteni. Eredetileg barnamedve és egyéb vadfajok vadászatára kialakított leshely egykori helyén épült. Már akkor figyelembe véve a

domináns szélirányokat, így egész éven át szél alatt megközelíthető. Szerkezete újrahasznosított anyagokból készült, az ökotudatosság jegyében.

Vegyes erdőtömb veszi körül, melyben változatos növény- és állatvilág él. A környéken található fontosabb fafajok közé tartoznak a európai bükk (*Fagus sylvatica*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*) és a közönséges lucfenyő (*Picea abies*). Ezen lucfenyők között két automata vadetető szóró van felszerelve 5 méter magasan, hogy az odalátogató vadállatoknak szemes kukoricát szórjanak.

A tisztáson közepén a szórók kukoricát szórnak naponta két időpontban 15- 15 másodpercig, almát és más a medvék által kedvelt szezonális gyümölcsöket szórunk a les előtti tisztáson szét, úgy, hogy a vadállatok taposásuk által a növényzetet a lehető legtermészetesebb módon alacsonya tartsák. Az etetőhelyet rendszeresen (két hetente) feltöltjük, hogy a medvéknek és más odajáró vadfajoknak csalianyagot, táplálékforrást biztosítsanak.

Az erdő szélén található tuskóban kialakított szózhely parajdi kőst tartalmaz egész éven át.

A szórások között a látogatások napjain még egyszer van szórás zsákból, teljesen kézfelületet betakaró, emberszag nélküli gumikesztyűben, még azelőtt, hogy az odalátogatókkal találkozni 5 km-re a lestől. Így mikorra a lesbe érünk és a vadállatok megjelenhetnek a les előtt, van ideje kiszellőzni a tisztásnak. A találkozási ponton elismételjük a vendégekkel a biztonsági előírásokat, a fontosabb tanácsokat és helyismertető.

Dörgölözőfák is találhatóak a medveles körül, számszerint 5 lucfenyő, melyeket a medvék időszakos területjelölésre és a vedlésben a lehulló szőr eltávolítására használnak. A dörgölözőfákra egy évben 2-3 alkalommal kerül szaglásukat ingerlő anyag (bükkfa kátrány, halolaj).

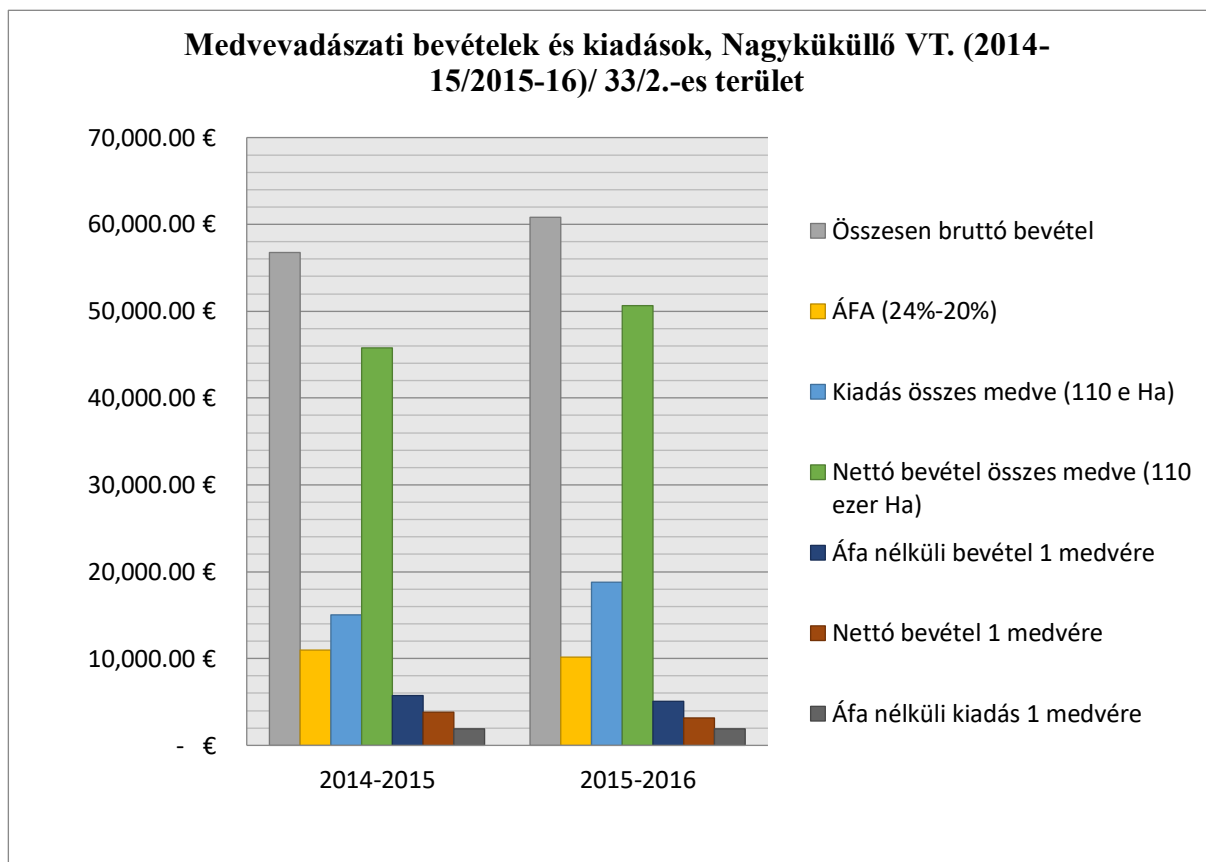
A les mögött egy gyorsfolyású hegyi patak folyik, melyről kapta a hely a nevét, Medverem-pataka (Medveverem-pataka). A patakhoz a medvelesből egy ösvényen lehet eljutni. A patak fontos vadátjáró, melyen a barnamedvék is gyakran áthaladnak, így több alkalommal lessátorból történik filmezés, fotózás az idelátogató természetfilmekkel, természetfotósokkal.

A terepet rendszeresen rendben kell tartani. Ehhez szükség van az ösvények rendszeres kiséprésére, ágak ritkítására és a cserjék visszametszésére, azok a les melletti lomb paraván kialakítására szolgálnak. A tereprendezés célja, hogy a megfigyelők számára könnyen megfigyelhetővé tegye a tisztásra látogató vadállatokat, ugyanakkor megakadályozza, hogy a medvék vagy más vadállatok észrevegyék az óvatosan, csendben érkező, távozó csoportot.

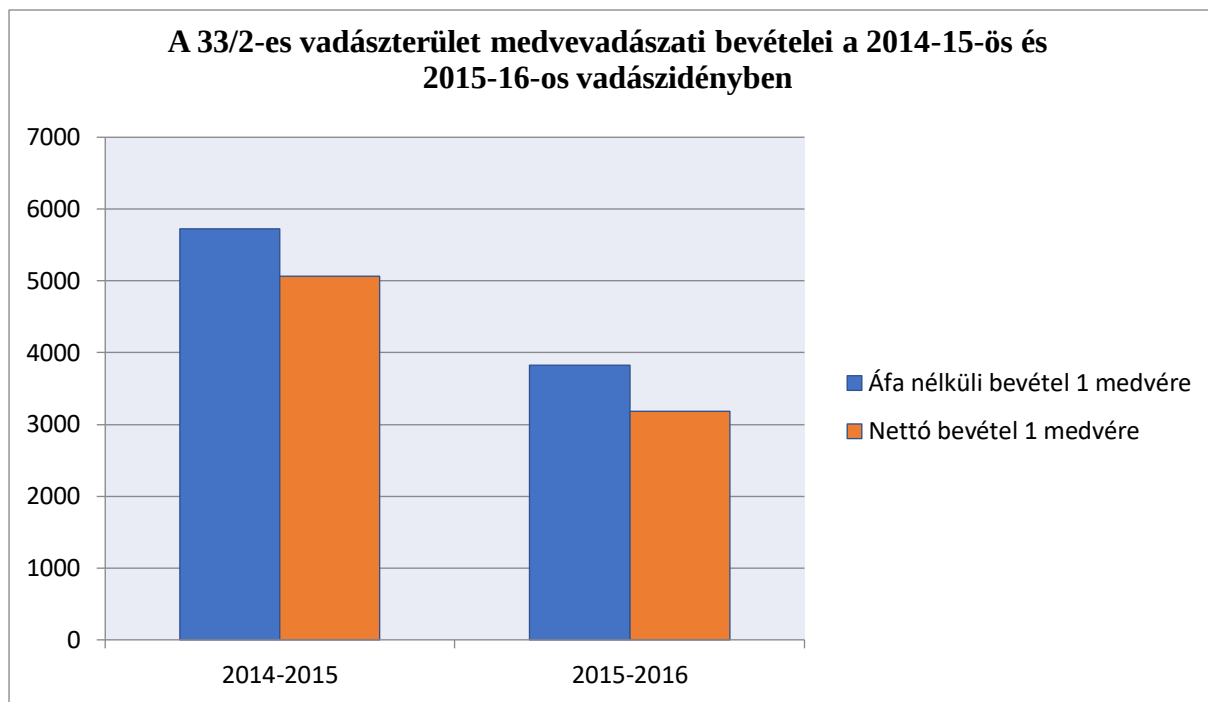
A medveles környékén ritkán zajlik fakitermelés. A fakitermelés zavarhatja a medvéket, más vadfajokat és veszélyeztetheti a medveles sikerességét. Ezért fontos, hogy a fakitermelést a medvék aktivitásának figyelembevételével végezze az erdőgazdálkodó, akivel évtizedek óta jó kapcsolatot igyekszünk fenntartani.

A megfigyelők biztonságát minden esetben fegyveres, medvespray-vel ellátott tapasztalt vezetővel biztosítjuk. A medveles során fontos betartani vezető által ismerttetett biztonsági előírásokat, fenntartva a tevékenység 12 éve tartó 100%-s biztonságát.

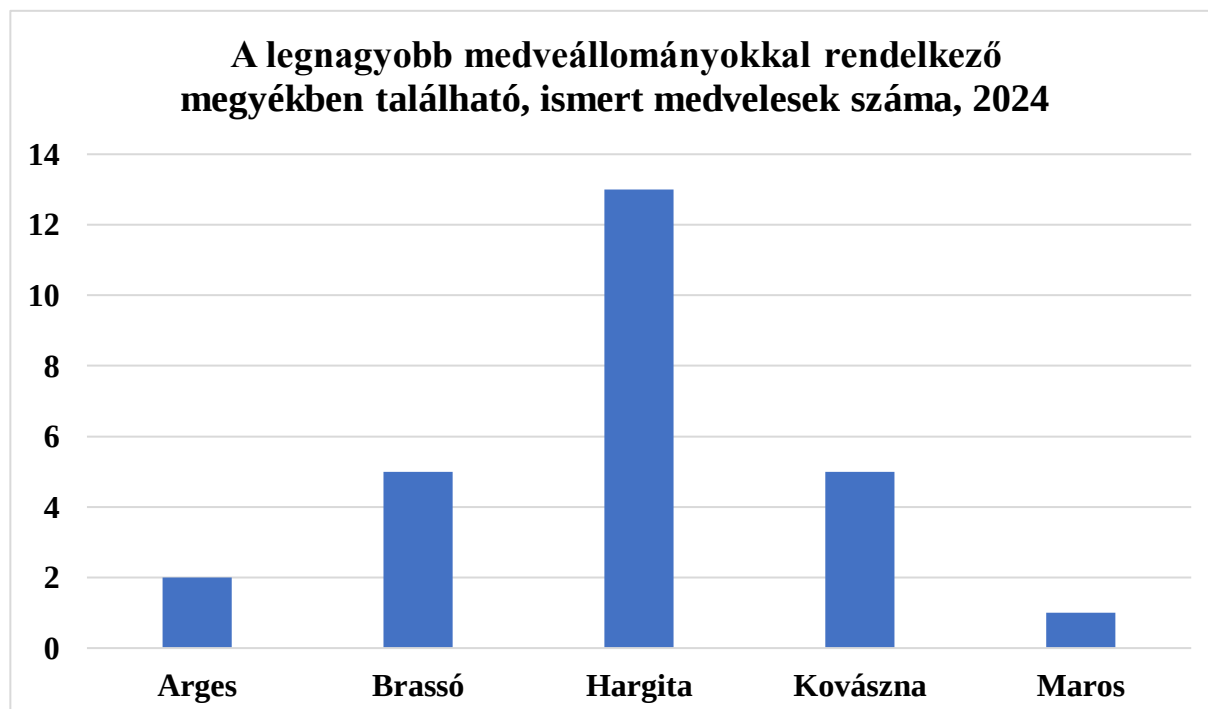
IV. Eredmények

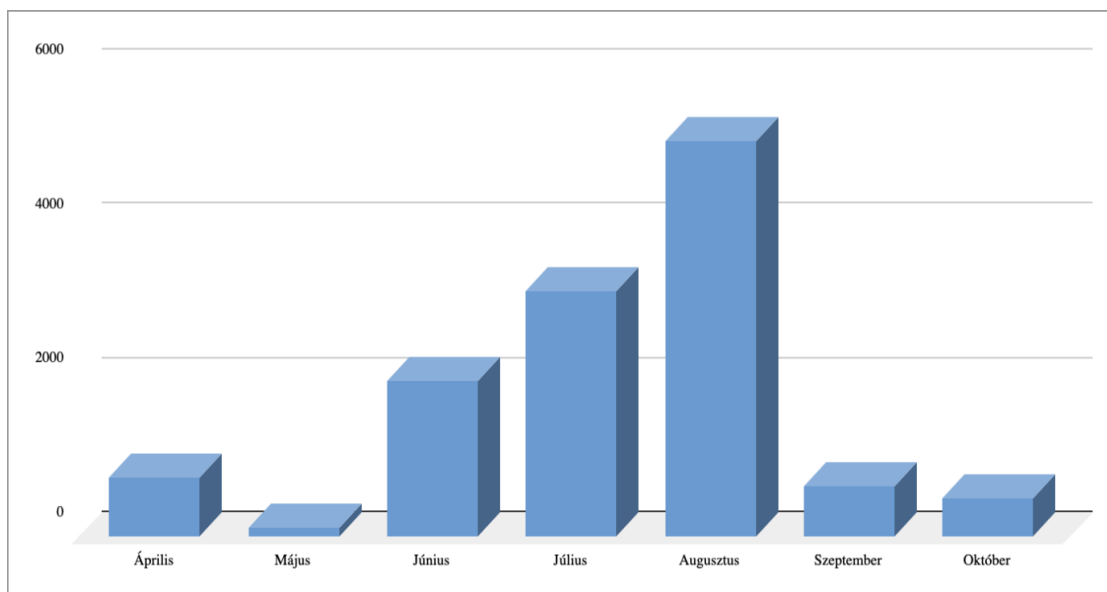
6. ábra. Medvevadászati gazdasági adatok 2014-2016 között a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület területein, *Forrás: a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

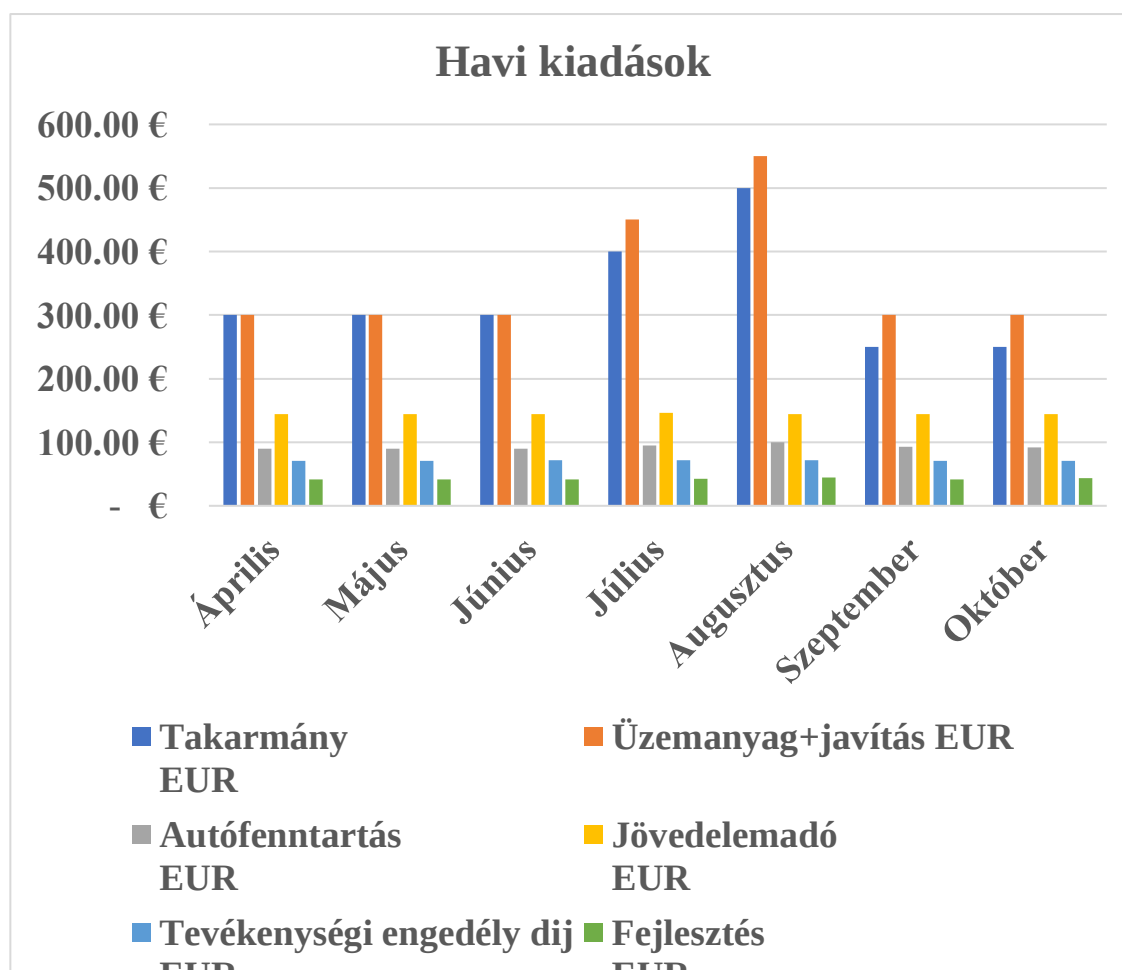
7. ábra. Medvevadászati gazdasági adatok 2014-2016 között a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület 33/2.-es területén, *Forrás: a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

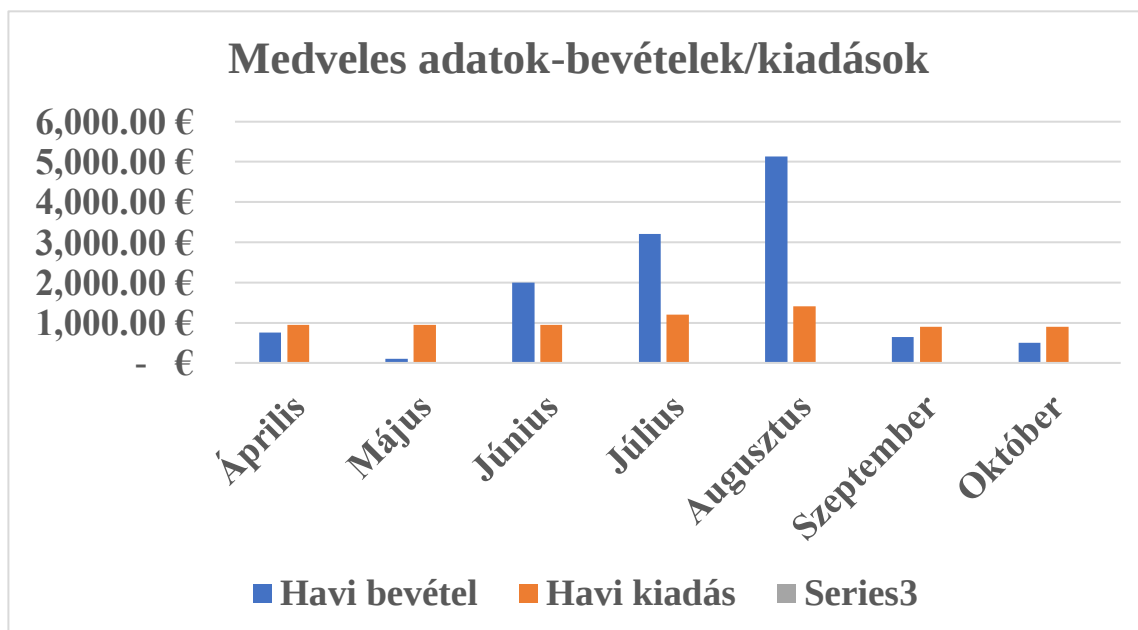
8. ábra. Az ismert romániai medvelesetek eloszlása megyék szintjén 2024-ben, *Forrás: Moraru Norbert- Petrică 2024*

9. ábra. Medveles havi bruttó bevételi adatok 2023, *Forrás: Saját adatok medveles alkalmak alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

10. ábra. Medveles havi kiadások 2023, *Forrás: Saját adatok medveles alkalmak alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

11. ábra. Medveles havi bevételek és kiadások aránya 2023-ban, *Forrás: Saját adatok medveles alkalmak alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

A csatolt táblázat (I. Melléklet 1. táblázata) a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület 2014-2015 és 2015-2016 vadászati évre vonatkozó medvevadászatainak gazdasági adatait mutatja be. Az elemzés a következő szempontokra összpontosít:

- A 2015-2016 vadászati évben a bruttó bevételek 7,04 %-kal emelkedtek a 2014-2015-ös évhez képest. Ez a növekedés a minisztérium által elejtésre jóváhagyott medvék számának növekedésének köszönhető (8-ról 10-re).
- A 2015-2016 vadászati évben a kiadások 25%-kal emelkedtek a 2014-2015-ös évhez képest. Ez a növekedés a vadászaton elejthető, központilag jóváhagyott medvék számának 8 db-ról 10 db-ra emelésének köszönhető. Így a nettó megmaradó bevétel a 2015-2016 vadászati évben 11%-kal emelkedett a 2014-2015-ös évhez képest. Ez a növekedés a bruttó bevételek növekedésének és az ÁFA 24%-ról 20%-ra csökkentésének köszönhető.
- Az egy darab medvére eső nettó megmaradó bevétel A 2015-2016 vadászati évben 16,7%-kal csökkent a 2014-2015-ös évhez képest. Ez a csökkenés a bruttó bevételek mérsékelt növekedésének és a vadászott medvék számának növekedésének köszönhető, viszont az elejtett medvék kisebb trófeaméretéből adódó kevesebb bevétel okán volt. A kiadások medve/év szinten nem változtak.

Összefoglalva a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület medvevadászatai a 2015-2016 vadászati évben nyereségesek voltak. A bruttó bevételek és a nettó megmaradó

bevétel is növekedett a 2014-2015-ös évhez képest vadásztársulat szinten. Azonban az egy medvére eső bevétel és a nettó megmaradó bevétel medve/év szinten a 33/2.-es vadászterületen csökkent.

A medvevadászatok után megmaradó nettó bevétel a vadásztársulat non-profit mivolta okán minden évben a vadőr fizetésének egészére, vagy annak részét képező kiadás kifizetésére irányul. Amennyiben további összeg marad a teljes fizetés kifizetése után is, ebben az esetben a téli takarmányozásra, vadföldek létrehozására fordítódik.

A 9. ábrán látható, hogy a medveles gazdasági adataim alapján a 2023-as medveles bruttó bevételei a következők:

Havi bruttó bevétel:

- Április: 750 €
- Május: 110 €
- Június: 2000 €
- Július: 3200 €
- Augusztus: 5130 €
- Szeptember: 650 €
- Október: 495 €

Összes bruttó bevétel: 12 335 €

A bruttó bevételek szezonálisan ingadoznak, a legmagasabb bevételeket a nyári hónapokban generálja a medveles. Ez valószínűleg a turisztikai szezonnak köszönhető, szabadságoknak a periódusa, amikor több turista látogat el a medvelesbe (II: Melléklet, 1. táblázat).

A havi bruttó bevételek a következő tényezőktől függnak:

- Látogatók száma: minél több a látogató, annál magasabb a bevétel.
- Látogatók típusa: A fotós-filmes látogatók általában többet fizetnek, mint a túristák, viszont az elvárásaik is magasabbak a látnivalók iránt (fény, téma távolsága, téma pozíciója, cselekmény, nagyobb tér, hosszabb megfigyelési idő, speciális ablaküvegek tökéletes tisztasága stb.).
- Árak: A medveles belépődíjai és egyéb szolgáltatásainak árai befolyásolják a bevételeket.

- Időjárás: A kedvező időjárás ösztönzi a turistákat a medveles meglátogatására, ami magasabb bevételekhez vezethet. Esősebb, hidegebb időszakban kevesebb látogató (személyes megfigyelés, további kutatást igényel)

A 10. ábrán látható grafikon alapján látható a 2023-as medveles havi kiadásai a következők:

Havi kiadások:

Április: 947 €

Május: 947 €

Június: 948 €

Július: 1206,50 €

Augusztus: 1411 €

Szeptember: 900 €

Október: 901 €

Összes kiadás: 7260,50 €

A havi kiadások viszonylag stabilak, a legmagasabb kiadásokat a nyári hónapokban generálják. Ez a turisztikai szezonnak köszönhető, amikor a medvelesnek több látogatót kell kiszolgáltatnia.

A havi kiadások a következő tényezőktől függenek:

- Látogatók száma: Minél több a látogató, annál magasabbak a kiadások, például a takarmány, az üzemanyag költség többlet miatt.
- Látogatók típusa: A fotós-filmes látogatók általában több szolgáltatást igényelnek, ami magasabb kiadásokhoz vezethet.

A 11. ábra alapján a 2023-as medveles bevételek, amelyek bruttó 12 335 € és a szezonális kiadások 7260,50 €, összesen 5074,50 € éves nettó profitot eredményez, mely teljes egészében fizetésként oszlik el a medveles periódus 6-7 hónapig tartó aktív időszakában.

A medvevadászat 2016-ban 16 nap alatt 3186,67 eurós nettó bevételt hozott a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Társulat 33/2.-es területén gazdálkodó vadászcsoporthoz.

kasszájába (7. ábra), melynek 2023-as vásárlóereje 4677 euró (http9, http10), és a medveles turizmus 2023-ban 163 nap alatt 5074,50 eurós nettó bevételt generált, akkor gazdasági profit szempontból a medveles turizmus a kedvezőbb választás 2023-ban.

Medvevadászat 2016:

- Nettó bevétel: 3186,67 € (2016-os érték)
- Vásárlóerő 2023-ban: 4677 €
- Időtartam: 16 nap
- Napi átlagos bevétel: 292,35 € (4677 € / 16 nap)

Medveles turizmus 2023:

- Nettó bevétel: 5074,50 €
- Időtartam: 163 nap
- Napi átlagos bevétel: 31,13 € (5074,50 € / 163 nap)

A medveles turizmus napi átlagos bevétele alacsonyabb, mint a medvevadászaté, de tízszer hosszabb időtartam alatt termeli meg a bevételt, amely összességében magasabb nettó bevételt eredményez.

Így kijelenthető a medveles turizmus hosszabb időszakban tart, ami hosszabb idejű elköteleződést igényel az üzemeltetőtől. Ugyanakkor a medveles turizmus bevétele szezonális ingadozásoknak van kitéve minden évben. Ezen tényező nem érinti a medvevadászatot, ezért viszonylag a medveles turizmushoz képest kevés idő (átlagosan két hét), kevés takarmány és kevés üzemanyag ráfordítással generálható kb. ugyanakkora nettó bevétel.

V. Következtetések

A medvevadászat és a medveles turizmus (medvemegfigyelés) összehasonlítása minden szempontjából igen komplex feladat, mely számos tényezőt igényel alapos elemzéshez.

A 2016-t megelőző évtizedek medvepopulációméret becsléseinek eltérései, a tudományosság hiánya, a szelekció mellőzése és a többnyire trófeaméretcentrikus vadászat is vezetett oda, hogy 2016 október 4.-e óta a Román Tudományos Akadémia indítványozására megvonta a szakminisztérium a barnamedve vadászati éves kvótáját és csak beavatkozási kvótát rendelt el a különleges esetekre. Ezen intézkedés érzékenyen érintette a medvével gazdálkodó és továbbra is gazdálkodni kívánó vadgazdálkodókat, vadászokat, mivel láthattuk igen számottevő összegtől estek el minden évben ezáltal.

A 2014-2016-os és 2023-as adatok alapján a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Társulat gondozásában lévő 33/2.-es homoródminti területén a medveles turizmusnak is és a medvevadászatnak is megvannak az előnyei a fenntarthatóság tekintetében.

A barnamedve vadászatának hatásai:

1. Környezeti hatások:

- **Populációkontroll:** A szigorúan ellenőrzött, méretkorlátokat betartó medvevadászat segíthet a medvepopulációk egyensúlyban tartásában, ami megakadályozza az élőhelyek túlterhelését és a konfliktusokat az emberekkel. A nagy hímek védelme révén a populáción belüli rangsor és bocsok számának szabályozó szerepe is fenntartható, ezáltal kevesebb számú hím kerül párzáshoz és egyfajta természetes populációkontrollt biztosítanak.
- **Élőhely-visszaállítás, fajvédelem:** A vadászatból származó bevételek felhasználhatók a medvék élőhelyének fejlesztésére és a biodiverzitás megőrzésére. Érdekltté kell újra tenni a vadgazdákat a barnamedve védelme iránt.
- **Kármegelőzés:** A jól irányított problémamegoldó vadászat segíthet csökkenteni a medvék által okozott károkat a terményekben és a háziállatokban.

Társadalmi hatások:

- Természetvédelem: A medvevadászat lehetőséget ad a vadászok számára, hogy aktívan részt vegyenek a természetvédelemben, fajmegőrzési programokban és hozzájáruljanak a vidéki térségek gazdaságához.
- Kulturális örökség: A medvevadászat hagyományos tevékenység a Kárpát-medencei vadász kultúrában, és fontos szerepet játszhat a helyi identitás megőrzésében, akár branding céljából is.
- Oktatási lehetőségek: A medvevadászat a természetismeret tárgyak oktatásának és a vadvédelmi tudatosság növelésének eszköze is lehet számos adatgyűjtési lehetőség révén, mely által helyi kontextusban vizsgálhatóak a faj sajátosságai, példaként szolgálva veszélyeztetett populációk megmentésében

Gazdasági hatások:

- Rövid távú bevétel: A medvevadászat gyors bevételi forrást jelenthet a vadászterületeket kezelő szervezetek számára, ezáltal is több lehetőséget adva a többi fajjal való fenntartható, hathatós gazdálkodáshoz.
- Vidéki munkahelyteremtés: A medvevadászathoz kapcsolódó tevékenységek, mint a mellékprogramok, a szállás, az étkezés, a felszereléskölcsönzés munkahelyeket teremthetnek a vidéki közösségekben.
- Kormányzati bevételek: A vadászengedélyekből és vadászati díjakból származó bevételek felhasználhatók a vadgazdálkodási programok finanszírozására és a természetvédelmi erőfeszítések támogatására.

A medvevadászat hatásai csak akkor érvényesülnek, ha szigorúan ellenőrzik és fenntartható módon kezelik. A medvevadászat általi nemek, korosztályok közti egyensúly a medvepopulációk csökkenéséhez, hirtelen növekedéséhez és hosszú távon a biodiverzitás elvesztéséhez vezethet.

A medvevadászat etikai aggályokat is felvethet. Sokan úgy vélik, hogy a medvék vadászata manapság kegyetlen és szükségtelen tevékenység. Az oktatás és szabályok betartása révén példamutató jellege fejleszthető.

A medvevadászat hatással lehet a turizmusra is. A medvemegfigyelést kedvelő turisták elkerülhetik azokat a területeket, ahol negatív hírű gazdálkodás folyik a medvékkel. A medvevadászat rövid távú bevételt generálhat, de hosszú távon károsíthatja a vadászturizmus megítélését ha nem megfelelően van folytatva.

A medvevadászatnak lehetnek bizonyos fenntarthatósági hatásai, de fontos, hogy ezeket az hatásokat gondosan mérlegeljük és a medvékel való gazdálkodás során folyamatosan szemelőtt tartsuk esetleges hátrányait. A medvevadászat csak akkor igazolható, ha szigorúan ellenőrzik, etikus módon folytatják, és összhangban van a medvepopulációk hosszú távú megőrzésének céljaival.

Így a medveles turizmusnak is számos hatása van a környezet, a társadalom és a gazdaság számára:

Környezeti hatások:

- Kisebb környezeti hatás: A medveles turizmus egy nem fogyasztó turisztikai lehetőség, kisebb hatással bír a környezetre. Amennyiben nem zavarják a természetes viselkedésüket, és nem okoznak élőhelyrombolást.
- Hosszú távú fenntarthatóság: A medveles turizmus fenntartható bevételi forrást biztosíthat a medvepopulációk és élőhelyük hosszú távú megőrzéséhez.
- Ösztönzi a természetvédelmet: A medveles turizmus résztvevői gyakran elkötelezettek a természetvédelem iránt, és hajlamosabbak támogatni a természetvédelmi kezdeményezéseket.

Társadalmi hatások:

- Pozitív helyi hatás: A medveles turizmus munkahelyeket teremt és bevételt generál a helyi közösségek számára, akár az eltöltött éjszakák magasabb száma révén az adott régióban.
- Kulturális értékek megőrzése: A medveles turizmus hozzájárulhat a helyi hagyományok és kulturális értékek megismertetéséhez, megőrzéséhez.
- Oktatási és tudatosságnövelő eszköz: A medveles alkalmával számos lehetőséget ad a résztvevőknek, hogy megismerjék a medvéket, élőhelyüket, a helyi flórát és vad faunát, egyszóval a természetet.

Gazdasági hatások:

- Fenntartható bevételi forrás: A medveles turizmus hosszabb távú, stabilabb bevételi forrást biztosíthat tavasztól őszig.
- Diverzifikált gazdaság: A medveles turizmus hozzájárulhat a helyi gazdaság diverzifikációjához és a szezonális csökkentéséhez is akár, a megfelelő marketingfogások alkalmazásával.

Azonban fontos megjegyezni, hogy a medveles turizmus fenntarthatósága nagymértékben függ a szabályozástól és a felelősségteljes üzemeltetéstől. A medvék kézről etetése, nem természetes táplálékkal való etetése és szándékos zavarása tilos a medveles turizmus során is. A helyi közösségek bevonása és a tudatosságnövelő kampányok kulcsfontosságúak a faj védelmében és a fenntartható turizmus előmozdításában.

A medveles turizmus kevésbé káros a környezetre számos tömegturizmus vagy aktív motorizált turizmussal szemben, pozitívabb társadalmi hatással bír, és fenntarthatóbb gazdasági modellt kínál a medvepopulációk hosszú távú megőrzése mellett.

VI. Összegzés

A turizmus egy igen szerteágazó és gyorsan fejlődő ágazat, melyre számos cikk és könyv is született, csakúgy, mint az ökoturizmussal kapcsolatban, mely a turizmus egy olyan formája, ahol a természeti értékek megőrzésére, védelmére, valamint a helyi közösségek támogatására kerül a hangsúlyt. A vadgazdálkodás pedig egy olyan tevékenység, mely a vadállomány fenntartását, élőhelyének védelmét és a vad által okozott károk elhárítását célozza meg.

A vadgazdálkodás és az ökoturizmus közötti kapcsolati tőke nem elhanyagolható, hiszen mindkettő a természeti értékek megőrzésére és védelmére, valamint a jobb megismerésre, tanulásra helyezi a hangsúlyt. A vadvilág turizmusa a vadállomány megfigyelése, fotózása, megismerése révén nem csak az ökoturizmus és természetvédelem, de a vadgazdálkodást is segítő eszköz lehet. Az ökoturizmus a vadászati és vadvilági turizmussal karöltve a vadgazdálkodás mibenlétének szélesebb közönséghez való eljuttatását is segítheti, ezzel adva rálátást az oly sokszor félreértett szakmának.

Természetesen a vadgazdálkodás és az ökoturizmus összekapcsolása, kapcsolódása számos kérdést is felvet. Az első és legfontosabb, megvizsgálni a két ágazat gazdasági hatékonyságát, hiszen ennek segítségével kiderülhet, mely területek azok, ahol leghatékonyabban egészítik ki egymást. Így van ez a medveles turizmus és a medvevadászat esetében is, mely ma Erdélyben, Székelyföldön egy igen kényes téma. Az utóbbi időben mind gyakoribbá váló medve-ember konfliktusok számának növekedése okát az érintett nagyvad vadászatának 2016-os betiltásában látják. Emiatt jelentős azoknak a száma, akik a medvevadászat újbóli engedélyeztetése mellett teszik le a voksot, ezzel párhuzamosan pedig sokan vannak, akik a medveles turizmust ellenzik, mondván, e tevékenység habituálja a medvéket.

Fontos volt tehát elemezni a medvevadászat gazdasági aspektusait, csakúgy, mint a medveleseket. Az elemzés pedig rávilágít a két tevékenység bevételi és kiadási oldalára. Felvázolja, hogy a hosszú és rövid távú előnyöket, továbbá jól szemlélteti, hogy a medveles turizmus áthidaló lehet adott térségben a medvevadászati idények között, így biztosítva a helyi gazdaság folytonosságát, a helyi vállalkozók és szolgáltatók számára pedig bevételeket.

Mindezeket összevetve úgy vélem, a két ágazat és a hozzájuk szorosan kapcsolódó vadvilág turizmusának elemzése, a közös érdekek, lehetőségek feltárása fontos feladat, hiszen

azáltal, hogy a turisták a vadvilágot megismerik, közelebb kerülhetnek a természethez, így a természet védelmét is támogathatják.

Székelyföldön a vadvilág turizmusának fejlesztése különösen fontos lehet, hiszen itt számos értékes vadfaj található, mint például a barna medve, a farkas, a hiúz, siketfajd, zerge stb. Ezek a fajok mind a természeti értéket, mind pedig a gazdasági jelentőségét tekintve fontosak.

Ráadásul a térségben számos lehetőség adódik a vadgazdálkodás és az ökoturizmus, valamint a vadvilági turizmus összekapcsolására. Rengeteg olyan vadfaj található itt, amely a vadvilágra kíváncsi turisták számára is érdekes. Ilyenek a barna medve, a farkas, a hiúz vagy a siketfajd. Ezeknek a vadállatoknak a megfigyelésével és a vadgazdálkodás bemutatásával a helyi szolgáltatók hozzájárulhatnak a térség természeti értékeinek megőrzéséhez és népszerűsítéséhez.

Egy konkrét példa erre a Székelyudvarhelyen található Nature and Wildlife Tours Transylvania nevű kezdeményezés. A cég szolgáltatásai között szerepel vadles túrák szervezése, melyek során a résztvevők megismerkedhetnek a térség vadfajaival és a vadgazdálkodással. A túrák során lehetőség nyílik a vad megfigyelésekre, fotózásra és a vadgazdálkodásról való tanulásra, továbbá a helyi kulturális értékek megismerésére.

VII. Irodalomjegyzék

Anuțoiu, A. G. és Ionescu, O. 2023 Economic analysis of human and brown bear conflicts, In Revista de Silvicultură și Cinegetică, anul XXVIII. nr. 53, 19-27.

Aldo, L. 1933 Game Management, University of Michigan, 481 pp.

Anderson, S. 2002 Managing Our Wildlife Resources. Pearson Education, Inc., New Jersey. 554 pp.

Aubert, A. 2006 Magyarország idegenforgalma - Szakkönyv és atlasz. Cartographia Kiadó, Budapest. 64 pp.

Ballantyne, R. és Packer, J. 2013 Ecotourism: themes and issues. In: Ballantyne, R. és Packer, J. (szerk.): International handbook on tourism. Edward Elgar Publishing Limited, Egyesült Királyság. 1-9.

Berki M. 2021 Betekintés a vadgazdálkodás aktuális hazai folyamataiba egy vadászatra jogosult szemszögéből. In: Szabó, G. és mtsai (szerk.): „Szubjektív élményföldrajz” Tanulmánykötet Aubert Antal professzor tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földrajzi és Földtudományi Intézet. 118-124.

Csányi, S. – Heltai, M. 1999 A vadgazdálkodás magyarországi helyzete és fejlesztésének lehetőségei az EU csatlakozás során. In: Kerekes, S. és Kiss, K. (szerk.): Zöld belépő EU-csatlakozásunk környezeti szempontú vizsgálata, 75. szám, BKE Környezetgazdaságtani és technológiai tanszék. 1-62.

Csányi, S. 2007 Vadbiológia. Mezőgazda Lap- És Könyvkiadó Kft., Budapest. 136 pp.

Csányi, S. 2010 Vadbiológia és vadgazdálkodás Szent István Egyetem, Gödöllő. 92 pp.

Deák, I. 2005 A nagyvad és vadászata Erdélyben, Pallas Antikvárium Kft., Gyöngyös, 269 pp.

Dezső, L. 2021 Mesés igazságok és igaz mesék a kárpáti barna medvéről, MARK HOUSE Kiadó, Gyergyószentmiklós, 204 pp.

Dowling, R. 2013 The history of ecotourism. In: Ballantyne, R. és Packer, J. (szerk.): International handbook on tourism. Edward Elgar Publishing Limited, Egyesült Királyság. 15-31.

Fábián, Gy., 2006 Vadászturizmus vidékfejlesztési szerepe. In: Gazdálkodás, Agrárökonómiai Tudományos folyóirat, 5. szám. 48-52.

Fábián, Gy., Rácz Fodor G., és Kelemen. J. 2006 A hazai vadgazdálkodás helyzete és kilátásai. In: Gazdálkodás, Agrárökonómiai Tudományos folyóirat, 50. évfolyam 15. különnkiadás. 127-140.

Fennel, D. A. 1999 Ecotourism an introduction. Taylor & Francis e-Library, 2002, London. 315 pp.

Gonda, T. 2022 Alternatív turizmus. Akadémiai Kiadó, Budapest. 252 pp.

Gyuricza, L. 2008 A turizmus nemzetközi földrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 320 pp.

HUNTOUR project, 2023 Introduction to hunting tourism. In: Does hunting tourism affect the economy? a guidebook for evaluating the economic impact of hunting tourism. University of Helsinki Ruralia Institute, Helsinki. 15-20.

Ionescu, G. M., Fedorca, A., Jurj, R., Popa, M., Pascal, C., Gridan, A. N., Spataru, C., Fedorca, M., Sîrbu, G., Ionescu, O., 2021 Large carnivore monitoring in the Carpathian Mountains- Romania, In: BOKU-Reports on Wildlife Research & Game Management Nr. 24, 33-43.

Lengyel, M. 2004 A turizmus általános elmélete. Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, Budapest, 525 pp.

Matejević, M. és Marković, V. és mtsai. 2023 Evaluating the hunting tourism potential International case studies. University of Novi Sad Faculty of Sciences Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Novi Sad. 9-12.

Michalkó, G. 2016 Turizmológia. Akadémiai Kiadó, Budapest. 266 pp.

Minitier, F. 2007 The Politically Incorrect GuideTM to hunting. Regnery Publishing, Inc., Washington. 270 pp.

Mundruczó, Gy. és Graham, S. 1996 Turizmus - Elmélet és gyakorlat. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 193 pp.

Neagu, AC, Manolache S, Rozyłowicz L 2022 The drums of war are beating louder: Media coverage of brown bears in Romania. Nature Conservation 50: 65-84.

Newsome, D. és Rodger, K. 2013 Feeding of wildlife: an acceptable practice in ecotourism? In: Ballantyne, R. és Packer, J. (szerk.): International handbook on tourism. Edward Elgar Publishing Limited, Egyesült Királyság. 436-452.

Orams, M.B. 2001 Types of Ecotourism. In: Weaver, D. B. (szerk.): The encyclopedia of ecotourism. CABI Publishing, New York. 23-37.

Pálfi, A. 2010 Gemenc ökoturizmusa és turizmusának lehetőségei (szakdolgozat). Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Földrajzi Intézet. 64 pp.

Puczkó, L. és Rátz, T. 1998 A turizmus hatásai. Aula Kiadó–Kodolányi János Főiskola, Budapest. 491 pp.

Rákosi, Gy. 2016 Vadászat Erdélyben. Expert Print, Székelyudvarhely. 329 pp.

Ross, S. és Wall, G. 1999 Ecotourism: towards congruence between theory and practice. In: Tourism Management, Volume 20, Issue 1, February 1999, Pages 123-132

Sepsi, Á. és Szeley-Szabó, L. 2003 Medvéskönyv, Infopress Rt., 329 pp.

Szabó, M. 2022 Az intenzív vadgazdálkodás és vadászturizmus kezdetei a Dráva mentén. In: TVT Turisztikai és vidékfejlesztési tanulmányok 2022 VII. évfolyam 3. szám.

Tasnádi, J. 1998 A turizmus rendszere. Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola, Szolnok. 315 pp.

Egyéb források:

http1. <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas>

http2. <https://vadaszativdegylet.hu/hirek/kozvelemenytutatas-a-vadaszat-megiteleserol-magyarorszagon-nincs-vadaszatellenesseg>

http3. <https://njt.hu/jogszabaly/1996-55-00-00.49>

http4. A vadgazdálkodás jellemzői, 2008–2012. In: Statisztikai tükör 2013 VII. évfolyam 79. szám: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/regio/orsz/vadgazd12.pdf>

http5. Mezőgazdasági, Erdészeti és Vidékfejlesztési Minisztérium, Környezeti és Vízgazdálkodási Minisztérium A romániai medvepopuláció menedzsment és akcióterve, https://www.mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/17%20Management_Action_Plan.pdf, 2015. 84 pp.

http6. <https://lexikon.katolikus.hu/H/Homor%C3%B3dment.html>

http7. <https://vizpart.ro/rolunk/>

http8. <https://visitharghita.com/hu/places/a-nagykukullo-vadasz-horgasz-egyesulet-bfyt93p3ieis5w>

http9. <https://insse.ro/cms/ro/content/ipc-serie-de-date-anuala> a Román statisztikai Hivatal INS

http10. <https://calculatorulinflatiei.ro> számológép a Román statisztikai Hivatal INS adatai alapján

http11. **World Travel & Tourism Council 2019:** The Economic Impact of Global Wildlife Tourism: <https://wttc.org/Portals/0/Documents/Reports/2019/Sustainable%20Growth-Economic%20Impact%20of%20Global%20Wildlife%20Tourism-Aug%202019.pdf>

Szekunder forrásból származó adatok: Nagyküüllő Sporthorgász és Vadász Egyesület (AVPS Târnava Mare); Hargita megyei Környezetvédelmi Úgynökség (APM Harghita)

Ábrák és táblázatok jegyzéke

- 2. ábra.** A TÁRKI Társadalomkutatási Zrt. által elkészített közvéleménykutatás válaszadóinak véleménye a vadgazdálkodás lényegéről. *Forrás: A TÁRKI Társadalomkutatási Zrt. adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică, 2024, 10. oldal*
- 2. ábra.** A fenntartható vadászat dimenziói. *Forrás: A HUNTOUR project, 2023 Introduction to hunting tourism alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică, 2024, 13. oldal*
- 3. ábra** Vadászati bevételek Magyarországon a 2008-2012-es évek átlaga alapján
Forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/regiok/orsz/vadgazd12.pdf>, 16. oldal
- 4. ábra** A 2007 és 2021 között, a román sajtóban megjelent medve-ember, valamint vadászat/örvvadászat témákat felölelő hírek területi megoszlása, *Forrás: A.C. Neagu et al., 2022 alapján szerk.: Moraru Norbert-Petrică, 2024, 17. oldal*
- 5. ábra** A román sajtóban 2007 és 2021 között megjelent médiatartalmak típusai, *Forrás: A.C.Neagu 2022 alapján szerk.: Moraru Norbert-Petrică, 2024, 18. oldal*
- 1. táblázat.** A Nature and Wildlife Tours által kínált programok, *szerk.: Moraru Norbert-Petrică 2024, 22. oldal*
- 6. ábra.** Medvevadászati gazdasági adatok 2014-2016 között a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület területein, *Forrás: a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024, 27. oldal*
- 7. ábra.** Medvevadászati gazdasági adatok 2014-2016 között a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület 33/2.-es területén, *Forrás: a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024, 28. oldal*
- 8. ábra.** Az ismert romániai medvelesek eloszlása megyék szintjén 2024-ben, *Forrás: Moraru Norbert- Petrică 2024, 28. oldal*
- 9. ábra.** Medveles havi bruttó bevételi adatok 2023, *Forrás: Saját adatok medveles alkalmak alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024, 29. oldal*
- 10. ábra.** Medveles havi kiadások 2023, *Forrás: Saját adatok medveles alkalmak alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024, 29. oldal*

11. ábra. Medveles havi bevételek és kiadások aránya 2023-ban, *Forrás: Saját adatok medveles alkalmak alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024, 30.oldal*

12. Köszönetnyilvánítás

Először is köszönettel tartozom Horváth Zsolt tanár úrnak, a témavezetőmnek, aki értékes tanácsokkal, útmutatással és támogatással segítette a munkámat. Őszintén hálás vagyok a végtelen türelméért, bizalmáért és inspirációért, amit nyújtott.

Köszönet illeti a családomat, és a barátaimat, akik végig támogattak a tanulmányaim, során. Türelmesek voltak velem, amikor a diplomamunkámon dolgoztam, és mindig biztattak, hogy higgyek magamban és a céljaimban. Különös köszönet kedves ismerősömnek Nemes Viktóriának folyamatos biztatásáért, tanácsaiért, fotójáért.

Hálás vagyok a MATE Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézete, Vadbiológia és Vadgazdálkodási Tanszéke oktatói és munkatársai iránt is, akik hozzájárultak a tudásom és készségeim fejlesztéséhez. Különösen köszönöm a segítséget Prof. Dr. Heltai Miklós Gábor tanár úrnak, aki a témám leírásának igazgatásában sokat segített.

Végül, de nem utolsósorban köszönöm mindazoknak, akik adatokat szolgáltatottak a kutatásomban: a Hargita Megyei Környezetvédelmi Ügynökség részéről Szabó Szilárd volt kollégámnak, a Nagyküküllő Sporthorgász és Vadásztársaságnak, Mărmureanu-Bíró Leonardnak igazgató úrnak és akik megosztották velem a gondolataikat és tapasztalataikat. Az Önök hozzájárulása nélkül ez a diplomamunka nem jöhetett volna létre.

Köszönöm mindenkinek a támogatását!

I. Melléklet

Barnamedvevadászati gazdasági adatok Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület	2014-2015	2015-2016
Elejtett medvék	8	10
Vadásznapok száma	16	16
Összesen bruttó bevétel	56,800.00 €	60,800.00 €
ÁFA (24%- 20%)	10,993.55 €	10,133.33 €
Kiadás összes medve (110 e Ha)	15,040.00 €	18,800.00 €
Nettó bevétel összes medve (110 ezer Ha)	45,806.45 €	50,666.67 €
Áfa nélküli bevétel 1 medvére	5,725.81 €	5,066.67 €
Nettó bevétel 1 medvére	3,845.81 €	3,186.67 €
Áfa nélküli kiadás 1 medvére	1,880.00 €	1,880.00 €

1. táblázat. Barnamedvevadászati gazdasági adatok Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület területén a 2014-15-ös és 2015-16-os vadászidényben *Forrás: Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

Kiadások a 2014-2015-ös vadászidényben					
Típus	Mennyiség	Egységár EUR	Összeg havi* EUR	Összeg évi EUR	Összeg évi 33/2.-es területen EUR
Területbér (ha)	110000	0,23 €	2 108,33 €	25 300,00 €	1 702,00 €
10 les takarmányozása	400	0,16 €	65,00 €	650,00 €	65,00 €
10 autó üzemanyag fogyasztása	105	1,08 €	113,00 €	113,00 €	113,00 €
Összes kiadás	-	-	2 286,33 €	61 943,00 €	1 880,00 €

2. táblázat. 2014-2015 évi vadászidény kiadásai a medvevadászati bevételekből,
*Forrás: Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület adatai alapján szerk.: Moraru
Norbert- Petrică 2024*

Kiadások a 2015-2016-os vadászigényben					
Típus	Mennyiség	Egységár EUR	Összeg havi* EUR	Összeg évi EUR	Összeg évi 33/2.-es területen EUR
Területbér (ha)	110000	0,23 €	2 108,33 €	25 300,00 €	1 702,00 €
10 les takarmányozása	400	0,16 €	65,00 €	650,00 €	65,00 €
10 autó üzemanyag fogyasztása	105	1,08 €	113,00 €	113,00 €	113,00 €
Összes kiadás	-	-	2 286,33 €	61 943,00 €	1 880,00 €

3. táblázat. 2015-2016 évi vadászigény kiadásai a medvevadászati bevételekből,
*Forrás: Nagyküküllő Sporthorgász és Vadász Egyesület Forrás: Nagyküküllő Sporthorgász
és Vadász Egyesület adatai alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

II. Melléklet

Medveles havi bevételek 2023									
Hónapok	Napok száma	Össz jelenlévők a lesben	Felnőttek száma	Gyermekek száma	Vadförösök	Természetfilmesek	Turisták	Napszak	Havi bevétel
Április	3	15	15	0	15	0	0	délután	750,00 €
Május	1	3	3	0	1	0	2	délután	110,00 €
Június	5	40	40	0	40	0	0	délután	2 000,00 €
Július	10	64	49	16	22	6	36	hajnal/délután	3 200,00 €
Augusztus	13	118	107	10	17	11	90	hajnal/délután	5 130,00 €
Szeptember	3	13	13	0	8	1	4	délután	650,00 €
Október	3	6	5	1	0	3	3	délután	495,00 €
	38	259	232	27	103	21	135	8 hajnal 30 délután	12 335,00 €
		Arány	89,58%	10,42%	39,77%	8,11%	52,12%		
		Részvételi díj EUR/fő		15,00 €	50,00 €	130,00 €	30,00 €		
		Részvételi díj EUR/csoport		405,00 €	5 150,00 €	2 730,00 €	4 050,00 €		
		Összbevétel EUR		12 335,00 €					
		Nettó		5074,5					

1. táblázat. A medveles 2023-as havi bevételi táblázata, *Forrás: Saját adatok alapján szerk.:*
Moraru Norbert- Petrică 2024

Medveles havi kiadások 2023								
Napok száma	Hónapok	Takarmány EUR	Üzemanyag +javítás EUR	Autófenntartás EUR	Jövedelemadó EUR	Tevékenység engedély díj EUR	Fejlesztés EUR	Havi kiadás
3	Április	300,00 €	300,00 €	90,00 €	144,00 €	71,00 €	42,00 €	947,00 €
1	Május	300,00 €	300,00 €	90,00 €	144,00 €	71,00 €	42,00 €	947,00 €
5	Június	300,00 €	300,00 €	90,00 €	144,00 €	72,00 €	42,00 €	948,00 €
10	Július	400,00 €	450,00 €	95,00 €	146,50 €	72,00 €	43,00 €	1 206,50 €
13	Augusztus	500,00 €	550,00 €	100,00 €	144,00 €	72,00 €	45,00 €	1 411,00 €
3	Szeptember	250,00 €	300,00 €	93,00 €	144,00 €	71,00 €	42,00 €	900,00 €
3	Október	250,00 €	300,00 €	92,00 €	144,00 €	71,00 €	44,00 €	901,00 €
38		2 300,00 €	2 500,00 €	650,00 €	1 010,50 €	500,00 €	300,00 €	7 260,50 €
	Arány	31,68%	34,43%	8,95%	13,92%	6,89%	4,13%	100,00%

2. táblázat. A medveles 2023-as részletes kiadások táblázata, *Forrás: Saját adatok alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

Medveles bevételek/ kiadások 2023		
Hónapok	Havi bevétel	Havi kiadás
Április	750,00 €	947,00 €
Május	110,00 €	947,00 €
Június	2 000,00 €	948,00 €
Július	3 200,00 €	1 206,50 €
Augusztus	5 130,00 €	1 411,00 €
Szeptember	650,00 €	900,00 €
Október	495,00 €	901,00 €
	12 335,00 €	7 260,50 €

3. táblázat. A medveles 2023-as bevételi és kiadások táblázata, *Forrás: Saját adatok alapján szerk.: Moraru Norbert- Petrică 2024*

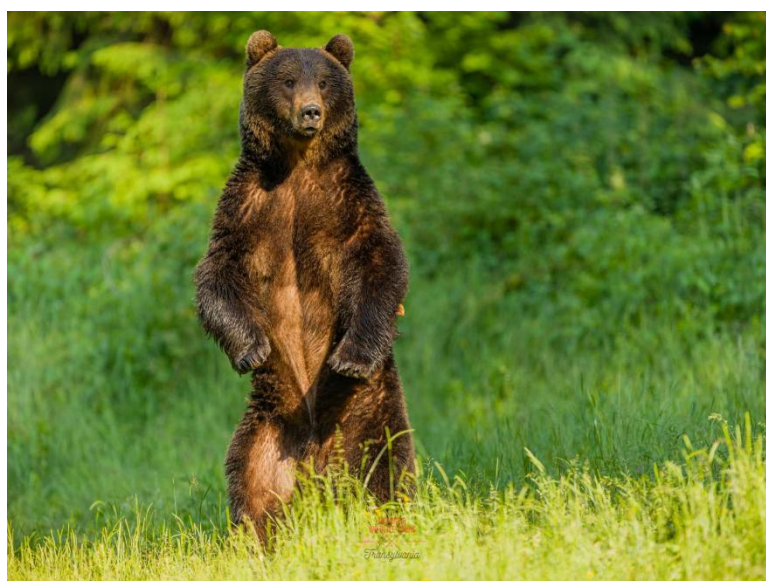
III. Melléklet

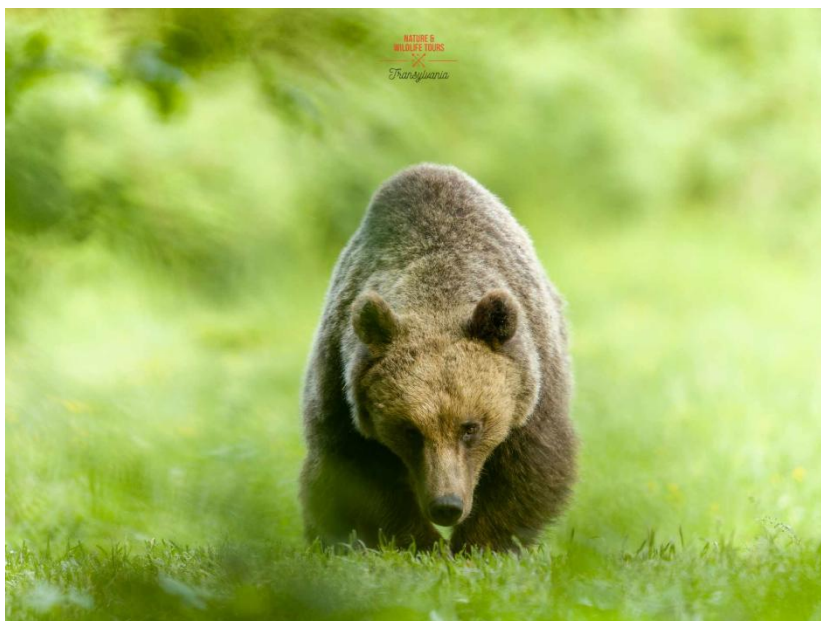
1. Fotó. Medverem-medveles tisztása automata etetőkkal + ezen dolgozat készítője,
Forrás: Nemes Viktória

2. Fotó. Medverem-medveles belülről fotósokkal, medve a háttérben, *Forrás: Moraru Norbert-Petrică*

3. Fotó. Hím barnamedve, *Forrás: Moraru Norbert-Petrică*

4. Fotó: Nöstény barnamedve, *Forrás: Moraru Norbert-Petrică*

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:

MORARU NORBERT - PETRICĂ

A Hallgató Neptun kódja:

RJFLTL

A dolgozat címe:

A MEDVEVADÁSZAT ÉS A MEDVEKES TURIZMUS
ÖKONÓMIAI ÖSSZEHASONLÍTÁSA ERDÉLYBEN

A megjelenés éve:

2024

A konzulens intézetének neve:

VADGAZDÁLKODÁSI ÉS TERMÉKÉRTÉKELÉSI INTÉZET

A konzulens tanszékének a neve:

VADBIOLOGIAI ÉS VADGAZDÁLKODÁSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsgabizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően

- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év 04 hó 28 nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Moraru Norbert Petrica, Neptunkód: BJFLTL konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Gödöllő 2024.04.27.

belső konzulens

¹ A megfelelő alá húzandó.